

Efecte de la crisis en el Tercer Sector Social de Catalunya

Carla Martinez Pacini

Tutora: Margarita Mari Klose

Grau de Sociologia

Efecte de la crisi en el Tercer Sector Social de Catalunya

El present treball tracta sobre l'impacte de la crisi que afronta el Tercer Sector Social de Catalunya. Per fer un estudi profund d'aquest sector, per una banda, cal fer referència a la seva evolució ja que ha sofert diversos canvis al llarg de la història en la seva estructura en Espanya i Catalunya. Per l'altra banda, cal fer un anàlisi dels diferents factors que han sofert canvis avui en dia, comparant l'època de bonança, en la que el sector s'estava consolidant, amb el context de crisi que va aparèixer de forma sobtada. Tot aquest camí evidencia una important transformació estratègica en les formes de finançament, en les noves formes de col·laboració, en les bases de relació amb l'administració pública i en millorar l'eficiència i l'eficàcia de les organitzacions.

Paraules claus: organitzacions no lucratives, Tercer Sector, administració pública, crisi, estat de benestar, serveis socials.

Effect of the crisis in the Social Third Sector of Catalonia

The issue of this work is to study the change in the Social Third Sector of Catalonia following the story of this sector before and during the crisis. The objective is to see the differences and the impact on the different areas involving the sector.

In the 1990s, there was an increase of the social services and they were recognized as a universal right, not a purely charitable service. This, reinforced the importance of the role of the State in the social services and, at the same time, the Government delegated this role to non profit entities of the third sector to provide the citizens with this services.

These non-profit organizations are structured in accordance with the logic and requirements of the public administrations through the management of processes and services. With the support of the public sector, the Social Third Sector has been growing and has expanded so rapidly in recent years, taking more and more importance in the social, political and economic context.

In that period of growth, it would have been normal that the organizations of the third sector had invested time for consolidation but the situation of the crisis has grown abruptly and has resulted in changes at high speed.

The entities have realized that nowadays we live in a new paradigm to cope with new social needs and priorities on which to work because there are strong decreased rounds (governmental cuts and defaults) accompanied by a decrease of the resources and the professionals and, at the same time, an increment of the social demands.

Keywords: non-profit organizations, Third Sector, public administration, crisis, welfare state, social services.

Índex

1. Introducció.....	5
2. Metodologia.....	6
3. Aproximació al Tercer Sector	7
4. Anàlisi de l'evolució del Tercer Sector.....	9
4.1. Concepte Estat de Benestar.....	10
4.2. Característiques i paper del Tercer sector social en l'Estat de benestar europeu.....	11
4.3. Evolució del Tercer Sector Social a Europa i Espanya.....	12
5. Impacte de la crisi en el tercer sector	18
5.1. Conformació del Tercer Sector a Catalunya	19
5.2. Factors econòmics de les organitzacions.....	22
5.3. Factor estructural de les organitzacions	27
6. Conclusions.....	41
7. Bibliografia.....	45
8. Annex.....	47

1. Introducció

La actual crisi que estem patint està afectant a diversos àmbits de la societat i està reestructurant els espais del sector públic i privat. Això ha afectat també al Tercer Sector Social, que al llarg del temps ha anat evolucionant a mesura que l'Estat de Benestar ho feia, seguint les pautes marcades per les administracions. A cada comunitat autònoma ha anat evolucionant de forma diferent a través de la descentralització de les administracions públiques. Així doncs, el Tercer Sector a Catalunya s'ha anat desenvolupant considerablement ocupant el 2,8% del PIB al 2007¹ enfront del 1,42% del PIB nacional en 2008². En el marc econòmic de bonança, aquest sector estava en un procés de consolidació però amb el canvi de paradigma, l'àmbit del Tercer Sector també ha sofert canvis que han obligat a les entitats a renovar-se i adaptar-se per poder sobreviure. La crisi ha posat de manifest els punts dèbils que es tapaven en la època de bonança i ha exigint rapidesa en la evolució de processos que estaven aflorin abans del canvi.

En el present treball es pretén estudiar l'efecte de la crisi en el Tercer Sector Social de Catalunya seguint la història del Tercer Sector abans de la crisi i en el marc de la crisi per veure les diferències i l'impacte en els diferents àmbits que comporta el sector. Per això, analitzaré fons secundàries i realitzaré entrevistes qualitatives a responsables i treballadors de diverses organitzacions sense ànim de lucre. Com a primer punt, es farà una aproximació conceptual del Tercer Sector Social així com també les entitats que es consideren part d'aquest sector i les seves principals funcions i característiques. Com a segon punt, s'estudiarà l'evolució del Tercer Sector en Espanya i Catalunya s'observen els actors d'influència principals i les característiques del sector en continuat canvi. Finalment, a través de dades quantitatives dels diversos anuaris del Tercer Sector Social de Catalunya, s'estudiarà els canvis que experimenten les entitats en la crisi.

Es troba important realitzar un treball enfocat en el Tercer Sector Social ja que cada cop més s'incrementa la seva importància en el àmbit de prestacions de serveis socials. En els anys noranta, augmenten les prestacions de serveis socials i es reconeix els serveis com un dret universal, no pas de caràcter únicament caritatiu. Això ha reforçat la importància de la funció de l'Estat en els serveis socials i, així mateix, les administracions públiques deleguen aquest paper a entitats del tercer sector per proveir-les. A través del marc jurídic com la llei sobre la dependència (2007) o el avantprojecte de llei del Tercer Sector podem denotar que es comença a donar rellevància el seu paper.

¹ Anuari del Tercer Sector Social de Catalunya 2013.

² Anuari del Tercer Sector de Acció Social en España 2010. Fundación Luis Vives, 2012

2. Metodologia

La metodologia consisteix en primera instància en la revisió de la teoria existent respecte al tema d'estudi per posteriorment contrastar-la amb la informació qualitativa, obtinguda mitjançant les entrevistes, realitzades a diversos treballadors de les associacions i fundacions que conformen el Tercer Sector Social. Aquestes entrevistes serveixen per ampliar la informació de la part de l'impacte de crisis en el Tercer Sector.

Les tècniques emprades van ser principalment les entrevistes realitzades a treballadors d'entitats. Les organitzacions entrevistades constituïen diferents formes i treballaven en diversos factors en que s'engloba el Tercer Sector Social. La Fundació Pere Tarrés (1) conforma una de les organitzacions més fortes del sector amb una grandària i diversificació de fons molt competents que treballa en promoció de l'educació en el temps lliure amb la seva acció sobretot a Catalunya. Intermón Oxfam (2) és una organització no governamental que està estructurada a partir d'una organització de tercer nivell internacional que treballa en el sector de cooperació internacional. Asendi NB (3) és una associació per la sensibilització envers la discapacitat de grandària petita i amb pocs fons de finançament. Projecte Home (4) es constitueix com una ONG que lluita per al tractament i la prevenció de les drogodependències, l'alcoholisme i les ludopaties. Previ a aquestes entrevistes es va realitzar un qüestionari amb preguntes generals del tema d'estudi que servís de guia per realitzar-les.

L'entrevista va constar de 11 preguntes semiestructurades, ja que utilitzem unes preguntes guia i ens permetia que l'entrevistat pogués esplaïar-se durant el desenvolupament d'aquesta. Es va triar aquest tipus d'entrevista ja que preteníem que a partir de les preguntes fetes a l'entrevistat pogués informar-nos detalladament de la situació en que es trobava la seva entitat. A més a més, ens importava saber que tan familiaritzat estava el entrevistat amb el tema per indagar més sobre això i això només podia fer-se a partir de preguntes claus o guies.

3. Aproximació del Tercer Sector

Les polítiques de benestar a Espanya han tingut un desenvolupament tardà (entre 1996 i 2007 es realitza la plena institucionalització de l'Estat de Benestar) i han arribat a la seva maduresa justament en els anys previs a la crisi recent, quan molts models europeus estaven realitzant reformes importants.

Una de les característiques del nostre model de benestar és que ha optat per modalitats mixtes en la provisió de serveis; això es tradueix en què els serveis són prestats tant per les administracions públiques, com per les empreses i també per les entitats privades sense ànim de lucre. La participació dels diferents actors en la provisió dels serveis varia en funció d'àmbits; el camp educatiu ha comptat des del principi amb gran participació de la iniciativa privada, el sanitari també però en menor mesura, el de les pensions ha estat preferentment públic i el dels serveis socials ha comptat amb pluralitat d'actors des dels anys vuitanta.

En tant al Tercer Sector Social, s'ha desenvolupat un període de col·laboració en el qual les organitzacions no lucratives s'han estructurat d'acord amb les lògiques i requeriments de les administracions públiques a través de la gestió de processos i serveis. Amb el suport del sector públic, el Tercer Sector ha anat creixent i s'ha expandit de manera molt ràpida aquests últims anys prenent cada vegada més importància en el context social, polític i econòmic. Mentre a aquest període de creixement, hauria estat normal que les organitzacions del Tercer sector haguessin passat una etapa de consolidació i millora organitzativa però la situació de crisi ha arribat de manera abrupta i ha provocat canvis a gran velocitat. Les entitats s'han trobat amb un nou paradigma a afrontar amb noves prioritats i necessitats socials sobre les quals treballar.

El paper del Tercer Sector en els règims de benestar té tant una funció social (satisfacció de necessitats), com econòmica (desenvolupament de l'economia social) i política o cívica (desenvolupament democràtic); adquireixen una rellevància central en la construcció de la reforma social emergent a la qual aporten innovació social, lluita contra l'exclusió i desenvolupament cívic.

A l'hora d'estudiar els diversos canvis que es desenvolupen en el Tercer Sector Social cal tenir clar a quines organitzacions ens estem referint. Hi ha una gran complexitat en les seves estructures ja que hi ha entitats amb formes intermèdies entre sector públic i sector privat que tenen un encaix difícil en aquesta dimensió. A mes a mes, tenint en compte els continus canvis estructurals que han tingut aquestes entitats en la bonança econòmica i en la crisi, seguirem trobant organitzacions sobre les quals serà dubtós si les hem de considerar part del Tercer Sector Social. Així doncs, em considerat adoptar la definició oferta pel *Llibre blanc del tercer sector civico-social(2003)* el qual ha sigut acceptada i utilitzada pels estudis posteriors sobre el tercer sector fins la data d'avui: "El Tercer Sector està format per les organitzacions amb personalitat jurídica i inscrites en un registre públic que no tenen ànim de lucre (i, per tant, reinverteixen els seus beneficis en la pròpia activitat) i que són de titularitat privada".

En aquesta definició queda **exclusa**:

- Cooperatives (de consumidors, treball associat, habitatge, ensenyament, sanitat, transport, agricultura, etc.), exceptuant aquelles cooperatives d'iniciativa social que no tenen ànim de lucre.
- Societats anònimes laborals.
- Societats agràries de transformació.
- Empreses mercantils no financeres controlades per agents de l'economia social.
- Cooperatives de crèdit (caixes rurals i cooperatives de crèdit professionals i populars).
- Seccions de crèdit de les cooperatives.
- Operativa bancària de les caixes d'estalvis.
- Mútues d'assegurances i Cooperatives d'assegurances.
- Mutualitats de previsió social.

Així doncs les **característiques** bàsiques de les organitzacions del tercer sector social són:

- Estan formalment constituïdes (com a associacions, fundacions, entitats religioses, cooperatives d'iniciativa social o bé empreses d'inserció) i són organitzacions privades.
- No tenen afany de lucre (reinverteixen els seus beneficis en la pròpia activitat social que desenvolupen).
- La seva missió o activitat principal està orientada a la inclusió social de col·lectius vulnerables
- Desenvolupen acció social seguint principis de proximitat al territori o l'entorn.

Les entitats socials del Tercer Sector, bàsicament compleixen **quatre funcions** que són complementàries (*Modelos europeos en la evolución del Tercer Sector Social 2011*):

1- Funció de cohesió social: A través de les activitats de les entitats del Tercer Sector Social es reforça la cohesió entre els diferents grups socials: se'ls acosta als ciutadans els béns comuns, es desenvolupa integració social entre usuaris, voluntaris i socis i promoció de la participació i la relació amb seu entorn proper.

2- Funció de participació democràtica: les organitzacions impliquen la ciutadania en la participació dels diversos problemes de la societat i que els afecta. A més, el seu caràcter democràtic permet la intervenció en decisions estratègiques, així com en decisions quotidianes de l'organització, atorgant veu i vot als diferents membres fent d'interlocutor per als poders polítics.

3- *Funció de generador de valors*: Les missions de les entitats estan relacionades amb valors que contribueixen al desenvolupament de la societat i la justícia social i propicien canvis segons les necessitats de l'entorn.

4. *Funció de prestació de serveis*: Atenen les necessitats socials i faciliten les oportunitats de participació i integració social amb l'acció de respostes concretes finançades en molts casos per el sector públic i, d'altres, de recursos propis o finançament privat.

Tenint en compte la manera en què el Tercer Sector s'ha desenvolupat a Espanya i a Catalunya³, és a dir, complementant els sistema de benestar social, aquest s'ha enfocat al llarg del seu desenvolupament a la funció de prestació de serveis, en detriment de les altres funcions que també li són pròpies.

4. Anàlisi evolució del Tercer Sector

L'existència d'un "sector" d'acció social no és un fenomen nou al segle XXI i ha sofert diversos canvis al llarg de la història. Per fer un estudi profund sobre les transformacions del tercer sector espanyol cal fer referència a l'estructura que té dins el sistema de benestar i a més, és essencial comparar el desenvolupat en els diferents països de la Unió Europea i el seu efecte en el nostre sistema.

El model de Tercer Sector Social a cada país és fruit de la seva història, de la seva pròpia societat civil i del desenvolupament del seu Estat del Benestar, i són models diferents. Malgrat aquestes diferències en un primer període de la construcció del tercer sector social, amb els anys s'ha pogut veure tendències comunes, que tenen la seva base en el reconeixement de la societat civil com a actor social, en la dimensió europea de determinades polítiques econòmiques i socials, així com en els canvis en els models de gestió pública dels últims anys i el seu impacte al Tercer Sector (Models europeus en la evolució del Tercer Sector Social 2011). Aquestes tendències comuns s'enfoquen en la part estructural de l'organització del que promou major cohesió entre els models del tercer sector social de la Unió Europea.

4.1. Concepte d'Estat de Benestar

Abans de descriure l'estat de l'Estat del Benestar a Europa i, més específicament, a Espanya hem de aclarir què vol dir Estat de Benestar. Vicenç Navarro (2004: 15) entén que *aquest inclou les intervencions de l'Estat (tant en el nivell central com en els nivells autonòmic i local) dirigides a millorar el benestar social i la qualitat de vida de la població*. Segons aquest autor les intervencions que més directament afecten la qualitat de vida dels seus ciutadans són: 1.

³ La Llei 12/2007 de serveis socials especifica: Article 78. Acció de foment de la iniciativa social.

1. Les entitats d'iniciativa social són un element definitori del sistema de serveis socials i un element clau en el foment dels serveis socials. 2. L'Administració de la Generalitat i els ens locals, als efectes del que estableix aquest títol, han de fomentar d'una manera preferent la creació i la participació de les entitats sense afany de lucre en l'acompliment d'activitats de serveis socials. 3. Les administracions han de vetllar perquè les activitats de serveis socials es canalitzin mitjançant les fórmules que estableix aquest títol i n'han de garantir la coordinació amb el sistema públic de serveis socials.

Els serveis públics entesos aquells com la sanitat, educació, serveis d'ajuda a les famílies, els serveis socials, l'habitatge social i altres serveis proveïts a les persones estan orientats a millorar el benestar de la població. 2. Les transferències socials de fons públics d'un grup social a un altre com són les pensions de tant, de viduïtat i de discapacitat per exemple 3. Les intervencions normatives, és a dir són aquelles intervencions sobretot de caràcter normatiu i sanciona'l per protegir el ciutadà en seva condició de treballador (salut i higiene laboral), consumidor (protecció del consumidor) o resident (salut ambiental). 4. Intervencions públiques per estimular i produir lloc de treballs en el sector públic i privat.

Pel que veiem la conceptualització de "règim de benestar" fa referència a diferents àmbits tant econòmic, polític i social (Esping-Andersen, 1990). Quan es fa una comparació entre països es pot visualitzar trets comuns i per tant hi ha una similitud en la lògica de benestar. Tal com ho treballa Pavolini (2000) també estudiarem el tercer sector a partir de quatre models d'estat de benestar o famílies, les quals presenten característiques diferents específiques a una cultura, doctrina i / o sistema de valors: (1) La família continental, el qual s'enfoca en la protecció a partir de condicions ocupacionals de la seguretat social, dins de la qual pot situar-se a Alemanya, Àustria, Benelux i, en part, a França; (2) família anglosaxona, prestacions focalitzades en la lluita contra la pobresa; (3) Família escandinava, composta pels països nòrdics com Noruega, Dinamarca, Islàndia, Finlàndia, Suècia i Països Baixos, caracteritzada per la provisió pública igualitària de serveis universals; i (4) Mediterrània, composta per Espanya, Portugal, Itàlia i Grècia, que es caracteritza per la subsidiarietat de la intervenció pública a l'actuació de famílies i societat civil. Es tracta d'una classificació del tercer sector que en bona mesura respon a la taxonomia de les famílies de benestar efectuades per Esping Andersen (1993).

Taula 1. Principals factors dels règims europeus de benestar

	Anglosaxó	Continental	Escandinau	Mediterrani
Ideologia	Solidari	Subsidiarietat	Solidari	Subsidiarietat
Objectius	Empoderament y elecció individual	Manteniment de rentes	Serveis socials públic universals	Combinació de recursos
Finançament	Impostos	Cotitzacions socials contributives	Impostos	Mixta
Provisió i serveis	Pública residual/ casi mercats	Mixta/agents socials	Descentralitzat	Recolzament familiar /descentralitzat
Subsidis	Baixa intensitat	Contributius (alta intensitat)	Alta intensitat	Contributius baixa intensitat
Pobresa	Cultura dependència	Cultura d'integració	Cultura estatalista	Cultura assistencial

Font: Models europeus en l' evolució del Tercer Sector Social.Fundació Lluís Vives 2011

4.2. Característiques i paper del Tercer sector social en l'Estat de benestar europeu

A través del llibre *Les estructures del benestar a Europa* podem distingir una sèrie de les variables històriques que influeixen en els canvis estructurals de les organitzacions sense ànim de lucre i que d'una forma o altra imprimeixen les característiques i papers de les organitzacions no lucratives. En les variables de context podem distingir molt clarament el paper de la religió (grau d'heterogeneïtat religiosa i relació amb l'Estat) el paper de l'Estat (la "cultura" de la intervenció pública, formes de regulació pública de les OTS, grau de descentralització administrativa pública) i altres actors com els moviments socials. Aquestes tres variables es distingeixen com a principals factors d'influència en les organitzacions no lucratives:

Religió: El paper de la religió es pot observar des de dos angles: el grau d'homogeneïtat religiosa dins de cada país, és a dir, la multiplicitat de credos religiosos a un mateix territori o la relació d'aquesta amb l'estat. En la història de l'església anglicana té un paper que no es contraposa a l'Estat, tenint un paper polític molt limitat. Per contra la relació entre Església i Estat en els països continental i mediterranis resultar conflictiva, amb períodes d'enfrontaments i temptatives de control per part de l'Estat en les quals va desembocar en una relació de divisió de tasques i d'esferes d'acció, entre les quals es va delegar les polítiques soci-assistencials en l'Església. Per això les organitzacions del tercer sector que operaven es caracteritzaven per idees clarament religioses. Des del punt de vista d'homogeneïtat de religions, Alemanya i Holanda es caracteritzaven per la presència i la competència de diferents religions. D'altra banda, els països mediterranis tenien un preponderant presència de l'Església Catòlica i els països escandinaues i anglosaxons tenien una majoria d'església protestants.

Estat: Com hem esmentat anteriorment, l'Estat s'estudiarà més profundament des de dos angles tant dels plantejaments ideològics-culturals com les modalitats de regulació.

- Els plantejaments ideològics- culturals sobre la base en què es desenvolupa la intervenció pública. A través de la classificació proposada per Ostner (1993), podem distingir dos "cultures de l'atenció": la tradició de la subsidiarietat i, d'altra banda, la de la solidaritat. La idea després de l'atenció de subsidiarietat és la intervenció de l'Estat quan els entorns més propers no poden intervenir. El paper és intentar facilitar l'acció dels individus més propers, fins i tot per mitjà de formes de finançament, reservant la seva intervenció directa només quan els altres agents no poden. És el comodí quan la comunitat no pot abordar el problema. En aquest context, les polítiques socials apareixen encaminades cap a la família, les xarxes associatives i a les relacions laborals. Per això les organitzacions del tercer sector es contempen com a actor privilegiat, al costat de les xarxes familiars, per intervenir abans que l'Estat. D'altra banda, la idea de darrera de la "cultura de solidaritat" consisteix a enfocar-se en el ciutadà. Se'ls proporciona la possibilitat de triar privadament per assegurar un nivell òptim d'equitat social, mitjançant un fort suport públic. Es podria dir que l'Estat intervé de forma activa i no només reactiva.
- En relació amb les modalitats de regulació pública ens trobem amb l'estructura pública, és a dir, el grau de centralització o descentralització de l'administració. És determinant a l'hora d'entendre la relació entre l'Estat i les organització del Tercer Sector (OTS) A part de l'Estat també hi ha altres actors que imprimeixen importància en la construcció

de les OTS. Els moviments socials que van sorgir en la segona meitat del segle passat, a finals dels seixanta i els d'aquest segle que van canviar el discurs i les formes de fer. A més, també entra el paper de les organitzacions privades amb ànim de lucre en l'àmbit tradicional de les OTS.

Aquests tres factors i el canvis que han succeït al llarg del temps fins l'efecte de la crisi en els diferents contextos influeixen en les següents característiques i papers de les OTS:

- El context socio-polític del qual arrenca les OTS influeix en els objectius i en la cultura de l'organització. Les OTS es caracteritzen per ser portadors de valors << l'ésser >> i prestadors de serveis << el fer >>. Les característiques de la cultura i valors adquirits determinarà la seva actuació. (831)
- Una altra dimensió a tenir en compte és el paper de la OTS en la prestació de serveis públics. La importància de la OTS plantejant si la seva intervenció resulta complementària, addicional o substitutiva de l'Estat.
- En tant a modalitats de gestió i ús dels diferents recursos humans i financers presents en les OTS té a veure amb el seu del nivell de burocratització / formalització assolit per les organitzacions per regular la utilització dels esmentats recursos i la seva capacitat per gestionar-los.
- El grau d'estructuració de les relacions interorganitzatives entre les OTS. La seva capacitat de col·laborar conjuntament i coordinar-se a través d'organitzacions de segon nivell. És a dir, la presència o absència de federacions, associacions o altres organitzacions que agrupen diferents entitats socials per actuar en conjunt com a interlocutors dels principals actors dels àmbits en què elles han operat o operen (Estat, mercat, església ens altres).

Al llarg de l'evolució del Tercer Sector Social cal tenir en compte les variables de context com els canvis de les característiques de les organitzacions per poder entendre perquè es constitueix d'aquesta manera les nostres organitzacions no lucratives i a través del seu conformació de quina manera ha afectat la crisi al sector.

4.3. Evolució del Tercer Sector Social a Europa i Espanya

En 1945 es va institucionalitzar finalment l'Estat de Benestar modern en els països de la Unió Europa sustentat per les idees keynesianes. Per a Antoni Castells (2009), les polítiques macroeconòmiques i polítiques de rendes han constituït dos pilars centrals per al desenvolupament de l'Estat de Benestar que han proporcionat els mecanismes econòmics per a l'equació keynesiana fent compatible els objectius econòmics i de redistribució. I no només això, a més, seguint fins i tot a Castells, va confluïr una sèrie de factors sociopolítics (ideològic i polític) per representar els interessos socials i els objectius bàsics de progrés i igualtat. La idea de l'Estat és de reproductor bàsic ja que és la resposta al a necessitat d'un model que combini potenciar el creixement econòmic i una millor distribució de la renda on el mercat no afecta aquesta possibilitat.

En aquest període, segons Fargion (1998) les intervencions públiques fins a finals dels anys 60 es caracteritzen en general pels següents punts: 1) discrecionalitat de les intervencions, basats en una visió caritativa 2) un principi de selectivitat per a l'accés als

serveis, basats en la prova dels mitjans 3) limitació del tipus de intervencions, caracteritzada per un plantejament orientat per la temptativa d'assegurament de la mera subsistència dels usuari i, per tant, basada principalment en concessions monetàries més que serveis 4) la presència de serveis el funcionament implicava la marginació dels que rebien l'assistència, per mitjà de la segregació dels usuaris en estructures residencials tancades. Dins d'aquest marc comú, la tradició de subsidiarietat s'encamina a la família continental i mediterrània tenint un paper més substitutiva de l'estat, mentre a països escandinava i, en part anglosaxona van ser del tipus solidària, més inclusives i integradores. Durant la dictadura franquista, la pràctica i desenvolupament associatiu va ser reprimat per la pròpia repressió franquista i bloquejat pel caràcter clientelar i conservador de les relacions socials en la nostra tradició cultural (López Pintor i Wert Ortega, 1982)

En el món de la mediterrània, durant el segle XX i fins els anys seixanta, va romandre inqüestionable el paper de les organitzacions del tercer sector en mans de l'església. Aquests contextos van definir una Europa mediterrània amb una presència molt forta de l'església en la prestació de serveis socials, sobretot dels serveis públics que va acompanyar la formació de moltes organitzacions del tercer sector fundades per l'església. És per això que, a causa de la poca competència, no es va desenvolupar una estructura i una integració organitzativa. La constitució d'organitzacions de segon nivell es va fomentar principalment en el model continental.

A partir del segle XX, als països de l'Europa continental es va produir una batalla cultural (G. Zincone 1992) pel predomini de les àrees d'influència entre diferents confessions. Això va requerir una organització jeràrquica i centralitzada major, en condicions d'assegurar una eficàcia millor en aquesta "batalla". D'aquí la formació d'organitzacions punteres capaços de representar i d'agrupar a les organitzacions del tercer sector. És emblemàtic el cas alemany, on la majoria absoluta d'organitzacions del tercer sector pertany, a partir dels anys vint, a sis organitzacions punteres, amb línies ideològic- religioses diferents. Càritas, Diakone, Paritetische, l'Associació hebrea alemanya, la Creu Roja i l'Associació dels treballadors. Un fenomen similar va aparèixer a Holanda.

Però les formes de control eren molt limitades Tal com expliquen Bauer i Hansen, la regulació pública de les OTS es basava més en la confiança i la seva reputació que en valoracions i avaluacions sobre els processos i els resultats. El finançament es desenvolupava en forma de subvencions sense mecanismes propis per a l'avaluació dels projectes. Per tant es pot dir que no hi va haver una potència per organitzar intermitent la gestió ni els recursos ni afavorir a processos de professionalització ni burocratització.

Entre els anys seixanta i setanta els nous moviments socials i els processos de canvis econòmics més profunds, van incidir en el canvi de l'Estat de Benestar efectuant reformes profundes i la seva filosofia entorn a la intervenció en serveis públics. Fargion (1998) descriu els principals canvis que s'esdevenen. Es fa un pas de la discrecionalitat al dret on s'entén els serveis públics com un dret del ciutadà i no com donatius a necessitats. A més amés, canvien de concepció de un servei de selectivitat a un universal, entenent que la prestació de serveis és un dret per a tothom. El concepte de benestar es desenvolupa més enllà del benestar psicofísic, i es fa un pas a la intervenció orientada a la satisfacció de les necessitats primàries

dels individus a una sèrie de necessitats més extenses com afectives o socials. Finalment, abans es treballava des de la marginació i es comença a treballar també per la inserció laboral, orientades en la reinserció en ell, afavorint polítiques d'inclusió social. Aquest conjunt de processos es van desenvolupar de diferents forma en els països europeus però en tots els casos va implicar un augment de la despesa pública en el camp del benestar i servei.

Durant els anys 70, es va assistir a una accentuada divisió ens el plantejament solidari anglo-escandinau i el dels països mediterrani- continentals, basats més en la subsidiarietat. I és que no va ser fins a 1977 que a Espanya es va incloure un sistema democràtic. El franquisme va alentir el desenvolupament d'organitzacions no lucratives, deixant el monopoli d'aquest sector a mans de l'Església el qual no tenia cap competència ni motivació per desenvolupar. Des de llavors el moviment associatiu augmenta seu caràcter mobilitzador i reivindicatiu cap a objectius de control de la gestió pública municipal i governamental. Avançada la dècada dels 80, la democràcia tardana en comparació amb els altres països europeus, va produir un canvi brusc i ràpid de les regulacions que s'estaven impartint des de llavors. Creixia el sector públic i es reforçaven els drets socials, van ser professionalitzant i instal·lant-se en la prestació de serveis. Es va produir una modernització de les administracions públiques i estructura autonòmica més propera al territori com també desenvolupament de polítiques socials. Per la prestació de serveis, s'estableix la "trobada entre organitzacions i administracions per respondre a les creixents demandes socials i col·laborar en la construcció d'un incipient estat de benestar. Aquesta col·laboració públic-privat ha marcat el desenvolupament del Tercer Sector Social en els últims 25-30 anys al nostre país" (Vidal 2013: 2). L'Estat segueix controlant els mitjans però es produeix un progressiu procés d'externalització dels serveis públics al Tercer Sector Social. Les OTS es van anar desenvolupant i estructurant d'acord a les lògiques i requeriments que l'administració pública ha anat imposant per gestionar els recursos: convocatòries anuals, metodologies d'intervenció social, formulació de projectes, justificacions, certificacions etc.

En l'àmbit de la investigació sobre el Tercer Sector a Espanya, és en aquesta etapa en què comencen a produir-se els primers avenços de la mà de científics socials i d'entitats no lucratives amb una especial preocupació per l'anàlisi de la discapacitat i els serveis socials. Com a estudis posteriors han posat de manifest es tracta d'una etapa d'eclosió de les organitzacions socials sobretot des de 1990 (Rodríguez Cabrero, 2013). Segons dades del El tercer sector (Pere Diaz, 2003) el 91% de les associacions i el 61% de les fundacions són posteriors a 1977.

La incorporació d'Espanya als règims democràtics i el consegüent règim de pluralisme ideològic i polític ha permès per fi una certa normalització en la vertebració de la societat civil, però que s'ha de considerar encara molt incipient en termes relatius si la comparem amb la d'altres països europeus de major tradició democràtica. Tot i això podem trobar organitzacions com ONCE, Càritas i Creu Roja que subsistien sota el franquisme i s'han consolidat en la societat democràtica. Als anys 80, va començar el debat sobre les dues "cultures" tant de subsidiarietat com de solidaritat, tractant cap un model mixt. D'una banda, augment i es va formalitzar els recursos per OTS seguint el fil del plantejament anglo-escandinau i, d'altra, va créixer el sentit de la responsabilitat pública en el plantejament mediterrani- continental. Com destaca molt bé Kramer (1994):

mentre la taxa de creixement de la despesa pública en el camp del benestar social va començar a decreïxer a partir del 1976, les OTS van prosperar durant la fase d'expansió de l'Estat del Benestar durant els anys seixanta i setanta; aquestes van seguir augmentant en nombre i grandària també durant les condicions més restrictives dels anys vuitanta (...) un nombre molt limitat de les OTS estudiades per nosaltres es va veure influenciat negativament pels talls de la despesa pública.

Les OTS seguir creixents en termes numèrics i en importància, sovint a causa de l'espai que hi havia entre noves responsabilitats públiques i recursos a disposició. A aquests canvis s'han d'explicar dos fenòmens més en el transcurs d'aquests anys setanta i vuitanta: l'estat de benestar va començar a trobar problemes per finançar els sistemes de benestar públics qual cosa va produir una crisi fiscal amb les conseqüents sèries de retallades i racionalitzacions. Tot això va implicar una aturada en el creixement de serveis i finançament amb relació a estructures gestionades directament per entitats públiques. D'altra banda es van impulsar les polítiques de descentralització administrativa en gairebé tots els països. Es va dur a terme en aquells que contextos que encara no s'havia produït: Itàlia en els seixanta i França, Holanda i Espanya en els vuitanta. La descentralització va estrènyer la interacció entre administracions locals i OTS. Per altre banda, és la etapa en que les tradicions de les OTS en les diferents comunitats autònomes prenen el seu propi camí. Catalunya, en vers Espanya, ha donat cada cop més importància a aquest sector i s'ha invertit més. Segons l'anuari del tercer sector social de Catalunya al 2007 es va invertir el 2,8% del PIB mentre que Espanya hi va contribuir al 2008 el 1,4%.

Cada vegada més es denota que les diferències que havien abans en el món de la OTS dels diferents països es dilueix. En aquests anys canvia la base del plantejament ideològic-cultural i de les bases socials de les organitzacions les quals van perdre la identitat religiosa, sobretot en les famílies continental i mediterrània.

Un gran canvi que es va plantejar va ser dins de la relació Església-Estat en el procés de secularització que va afectar sobretot a les famílies mediterrànies i continentals. Aquest procés es va veure influenciat per diversos canvis generals de la societat i pels nous moviments socials (estudiants, pacifistes, ecologistes etc.) que van desenvolupar una forta crítica en les diferents bases en què s'assentava la nostra societat, una d'elles els serveis socials. Tot això va implicar un canvi en la legitimació del tipus d'organitzacions i una reestructuració de recursos. D'altra banda, es van desenvolupar organitzacions d'un perfil laic i, a més, algunes ja existents es van veure cada vegada menys lligades a les seves arrels eclesiàstiques. Es el cas d'Intermón Oxfam que es va crear en 1956 per la Companyia de Jesús i a partir de la dècada de 1970 adquireix un caràcter laic. També va suposar el naixement de noves OTS que es caracteritzaven per altres punts: La decisió d'oferir serveis desinstitucionalitzats al territori (centre de dia, counseling); una visió de l'activitat proposada en termes de lluita contra l'exclusió social, més que des d'una visió de caritat o assistencialitat; voluntat d'implicar directament a la societat civil en aquesta lluita a través de voluntariat. Aquestes característiques s'estenen en la majoria de les OTS dels diferents països de la Unió Europea.

El procés de secularització en la societats occidentals s'ha consolidat i altres actors es situen com a interlocutors i mediadors de les organitzacions i la societat civil i l'Estat. Està afavorint la representació de organitzacions de segon nivell per agafar el paper.

En els anys noranta es van implementar les polítiques de privatització i la introducció de nous models de gestió de l'Administració Pública. Aquests fenòmens de descentralització van crear un sistema mixt que va caracteritzar per igual als països. Un objectiu que es comença a promoure en les administracions públiques és el major grau d'eficiència, eficàcia i qualitat en les prestacions ofertes. Es tendeix a reduir la gestió directa dels serveis públics per part de les organitzacions públiques per facilitar un pluralisme de decisió, flexibilitat, competència i innovació, per mitjà d'introducció de "quasi-mercats" socials, és a dir, busca per mitjà de les OTS i d'organitzacions privades per cobrir els serveis. Al Regne Unit entren de forma fulminant les organitzacions amb ànim de lucre en els concursos de serveis socials. La reforma de la *Pflege Versicherung* a Alemanya va afavorir el naixement d'empreses privades que competeixen amb les OTS per a l'obtenció de finançament. L'administració pública obre les seves portes a les empreses privades.

Segons l'informe Tercer Sector d'Acció Social i lluita contra l'exclusió (Marbán Gallego 2014,)

L'estructura de poder dins del món de les fundacions ha patit un important tomb amb l'entrada al sector de grans corporacions financeres. Només en 1990 es creen les noves fundacions del BBV, Banesto; Central i Caja Madrid que se sumen a les de La Caixa, Argentaria i March també de recent creació. Pocs anys després, el 1994, s'aprova la llei de fundacions i Mecenatge, Les fundacions importants avui en Espanya, a diferència de les de principi de segle, estan junyides a les grans corporacions i, sobretot, financeres.

És a dir, per una banda les empreses privades poden competir en el concursos del serveis socials i, per l'altre, es promocionen com un principal mecenatge per projectes socials i entitats del sector social.

A més, dins el mateix sector públic es treballa la idea d'una administració més simple, menys burocràtica amb mecanismes de gestió més semblants a una empresa privada ressaltant els conceptes d'eficiència i de qualitat dels serveis. Per tant s'introdueix diferents formes d'avaluació i de control de processos i s'acaba separant clarament les tasques polítiques i les administratives. Aquesta nova reestructuració canvia les modalitats de regulació de les OTS per part dels organismes públics. S'introdueix progressivament mecanismes de selecció basat en la competència entre organitzacions a través dels preus i indicadors qualitatiu-estructurals. Sobre el tradicional control basat en la confiança i la credibilitat, es promou el treball de l'avaluació i control per indicadors específics tant del tipus econòmic com de qualitat. Podem observar com la cultura de subvenció està sent reemplaçada cada vegada més fortament per la cultura del contracte.

Les relació és entre administració pública OTS s'han anat o demanant racionalització de la despesa, formes de control reals i competitives encara, l'Estat a delegat més responsabilitat en elles. Això ha desenvolupat una altra forma de comunicació entre ambdues entitats enfortint el paper de les organitzacions de segon nivell (comuns ja a l'Europa escandinava i anglosaxona).

La situació de creixement econòmic i estabilitat financera prèvies a 2008 i la importància donada al desenvolupament de l'Estat de benestar en els últims 20 anys, ha provocat un creixement exponencial del Tercer Sector a causa de la injecció de recursos públics cap a aquesta finalitat i al desenvolupament de mecanismes d'incentiu fiscal al mecenatge (Buffet, Rubio Guerrero, Sosvilla Rivero 2013). L'increment en el nombre de programes per a la

intervenció, la diversificació de finançament, pública i privada, i la implementació de noves lleis a favor de les organitzacions no lucratives, va desenvolupar un ambient propici per a l'aparició d'entitats del Tercer Sector.

Es va constituir un marc regulador per incentivar la participació del sector privat al Tercer sector com és la Llei de règim fiscal d'entitats sens fins de lucre i dels incentius fiscals al mecenatge 49/2002. facilitant a les empreses un esquema de deduccions generós de les donacions realitzades a entitats sense fi de lucre i incentivant, en conseqüència, les aportacions del sector privat al TS (Buffet, Rubio Guerrero, Sosvilla Rivero 2013)

Entre 2000-2008, època de bonança econòmica abans de la crisi, es produeix un creixement i de el finançament públic en tots els nivells governamentals (tant central regional o local) amb l'augment de recursos públics i la realització de noves polítiques vinculades als serveis socials, com la Llei de la dependència 39/2006[1] i les posteriors lleis de serveis socials autonòmics. En relació als serveis socials públics han tingut un desenvolupament important per mitjà de l'aplicació de la Llei de Promoció de l'Autonomia Personal i Atenció a la Dependència (LAPAD), així com pel desenvolupament d'una última generació de lleis de serveis socials autonòmics que garanteixen una sèrie de prestacions amb caràcter universal. En aquest context, apareixen un gran nombre de petites entitats que tracten de cobrir aquestes noves necessitats i demandes socials. Entre 2001 al 2007, a Catalunya es produeix un augment de 5.600 entitats a de 7.500 aproximadament⁴.

A més cal parlar de la Llei de serveis socials de 2007 la qual reivindica el salt d'un model assistencial cap a un nou model garantista i universal i de proximitat amb l'objectiu de convertir-se en el quart pilar de l'estat del benestar, juntament amb la salut, l'educació i les prestacions. A més a més, aquesta llei reconeix el paper del Tercer Sector Social dintre del àmbit dels serveis socials.

Taula 2. Variables de context sociopolític de les OTS 1960-2008

	Hasta 1960	1960-1980	1980- 1990	2000-2008
Paper de la Iglesia (grau de heterogeneïtat religiosa i relació amb l'Estat)	Fort homogeneïtat religiosa)	Decreixent (secularització)	Decreixent (secularització)	Secularització
"Cultura" de la intervenció pública	Subsidiarietat implícita	Subsidiarietat implícita	Subsidiarietat implícita	Subsidiarietat implícita
Regulació pública de las OTS	Subvenciones confiança-reputació	Subvencions confiança- reputació	Contracte controls puntuals	Subvencions y contractes por concursos y controls de resultat
Descentralització administrativa pública.	No	sí	sí	sí
Paper d'altres actors	limitat	fort (moviments socials)	Creixent (empreses for-profit)	empreses privades

font: elaboració pròpia a partir de *Les estructures del benestar en Europa 2000*

⁴ Dades estretes de l'Anuari de Tercer Sector de Catalunya del 2013.

Taula 3. Paper i característiques de les OTS 1960-2008

	fins 1960	1960-1980	1980- 1990	2000-2008
Plantejament cultural	Religiós	Creixent mixt	Mixt	Mixte
Rellevància de les OTS en la prestació de serveis	Alta	Alta	alta	Alt
Composició dels recursos interns	Baix	Baix	Polarització creixent professionalització	Professionalització
Formes de gestió de los recursos: nivell burocratització	Baix	Baix	Creixent burocratització	Creixent Burocratització
Nivell d'estructuració: presència de organitzacions	Baix	Baix	alto	Alt

font: elaboració pròpia a partir de *Les estructures del benestar en Europa 2000*

5. Impacte de la crisi en el tercer sector social

En el últims anys es denotava que el Tercer Sector Social anava cap a un camí de consolidació. En època de bonança econòmica es produeix un fort creixement de número d'entitats que fa augmentar la complexitat del sector gràcies a una forta injecció financera tan pública com privada. En l'augment de la importància del sector i la introducció de processos de eficiència, eficàcia i qualitat que cada cop més demana l'administració, produeix una integració d'eines de gestió i noves formes de funcionament. També s'introdueix progressivament mecanismes de selecció basat en la competència entre organitzacions a través dels preus i indicadors qualitatiu-estructurals. Hi ha exigència per part de les administracions però també una relació més propera. També s'anaven desenvolupant organitzacions de segon nivell per fer d'interlocutor entre entitats i administració. El Tercer Sector anava guanyant presència, dimensió i visibilitat política que com ja hem comentat, en la llei de serveis socials 2007 es reconeix la importància del tercer sector en els serveis socials. Encara que ja es demanaven aquest canvis es feia d'una manera lenta.

En aquests períodes de creixement, el sector estava apuntant a la seva consolidació amb entitats fortes i sòlides, amb reconeixement social i una òptima gestió de qualitat, però la crisi ha avançat tot aquest procés de forma abrupta. Sembla que l'efecte de la crisi ha avançat tots aquests reptes que començaven a desenvolupar-se i les entitats s'han hagut d'adaptar molt ràpidament a les noves demandes i nou paradigma del sector. Per altre banda, s'ha creat una situació d'urgència en la societat civil que ha canviat la base amb que es treballava i, a més a més, amb disposició de menys recursos per oferir. Això planteja un canvi d'escenari.

Aquest apartat del treball s'enfoca en les comparacions dels anys de crisi i anteriors proporcionats a través sobretot de variables quantitatives ofertes per el *Llibre blanc del tercer sector civicosocial 2003* (dades del 2001), l' *Anuari del tercer sector social de Catalunya 2009* (dades 2007) i l'anuari del tercer sector social de Catalunya 2013(dades 2011). En tant als problemes plantejats arran la crisi, les matèries més compromeses i que s'han d'aprofundir

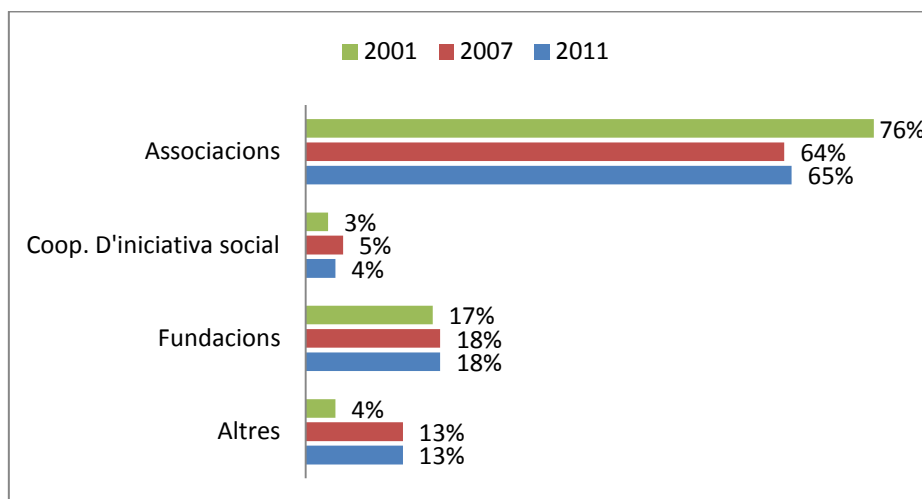
més són els factors que engloben l'àmbit econòmic relacionat amb tot el que es refereix els sectors públics i privats i l'àmbit de gestió i estructura de les entitats per adaptar-se al nou paradigma i sobreviure. En aquest apartat l'anàlisi es combina amb la informació de fonts secundàries i amb la de les entrevistes realitzades a agents del Tercer Sector per poder realitzar una aproximació més profunda dels factors de canvi que han succeït.

5.1. Estructura del Tercer Sector a Catalunya

Hem parlat des de una perspectiva general en què consistia El Tercer Sector Social però una mirada més específica a Catalunya ens permet saber com es construeix el Tercer Sector Social a Catalunya en tant a : com es conformen jurídicament les organitzacions, els col·lectius destinataris i les activitats usuals que empen les organitzacions i comparar els possibles canvis a través de *l'Anuari del tercer sector social* del 2013 (dades del 2011), *Anuari del tercer sector social del 2009* (dades del 2007) i el *Llibre blanc de 2003* (dades del 2001).

En un primer moment, tenim en compte les formes jurídiques que es presenten a Catalunya. Podem observar comparativament en el anys 2001 i 2007 el percentatge de les formes jurídiques que adopten les entitats del Tercer Sector Social a Catalunya que poden ser: associació, fundació, cooperativa d'iniciativa social, o entitat religiosa.

Taula 4. Evolució en la forma jurídica de les organitzacions

font: Anuari tercer sector social 2013

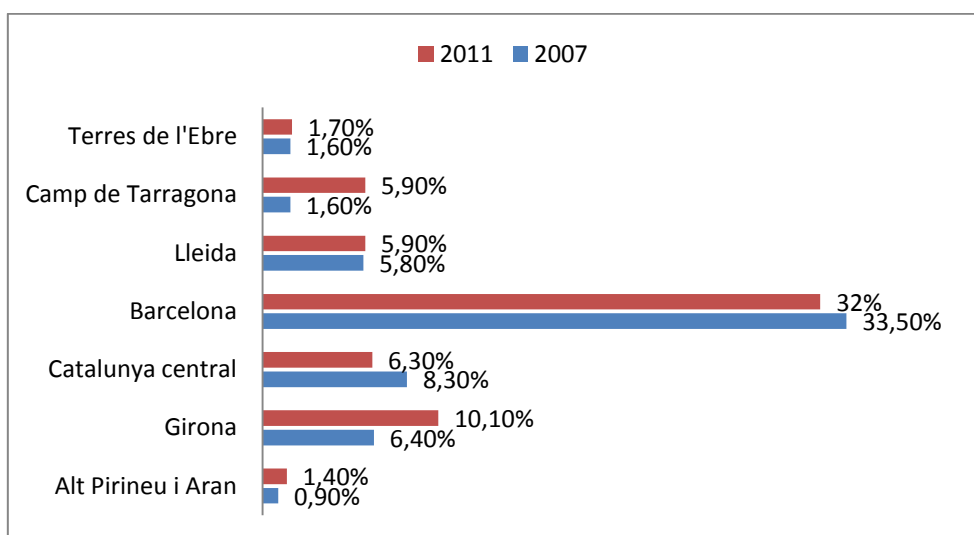
El 65% de les organitzacions socials catalanes tendeixen a organitzar-se com a forma jurídica en associacions, mentre que el 18% són fundacions. L'any 2007 no presenta particularitats diferents respecte al 2013 però comparant amb l'any 2001, hi havia gairebé un 75% d'associacions, mentre que el percentatge de fundacions era molt similar, un 17%. Per lo que respecta a la categoria d'Altres es va incrementar del 2007 respecte al 2001 (del 4% al 13%)

per causa del criteri de classificació emprat ja que les dades del 2001 són del llibre blanc i les del 2007 són de l'anuari del tercer sector social. En la categoria Altres⁵, que correspon al 13% dels casos, l'anuari va integrar diferents situacions que s'han agrupat per evitar l'excessiva fragmentació.

Com a segon punt, cal veure com es distribueixen les organitzacions en el territori. Veiem doncs, que Barcelona es el centre de les organitzacions no lucratives de Catalunya. Amb una percentatge més reduït es trobaria en segon lloc, Girona amb 10,10% al 2011 i Catalunya central amb un 6,3%. La distribució territorial ha estat en general estable comparant amb l'any 2007, es podria comentar l'augment de Girona del 6,4% al 10,10% traient-li el segon lloc a Catalunya Central.

Taula 5. Distribució territorial de les organitzacions del Tercer Sector

Social.

font: anuari tercer sector social (2013)

En segon punt, observem la gràfica els principals col·lectius destinataris en que es centren les organitzacions no lucratives de Catalunya. Veiem doncs que a l'any 2013, les organitzacions es concentren més en el col·lectiu d'infants i joves (19%) en segon lloc per dones (15%) seguit per gent gran i persones amb discapacitat (14% respectivament). El gran canvi que es veu en tant

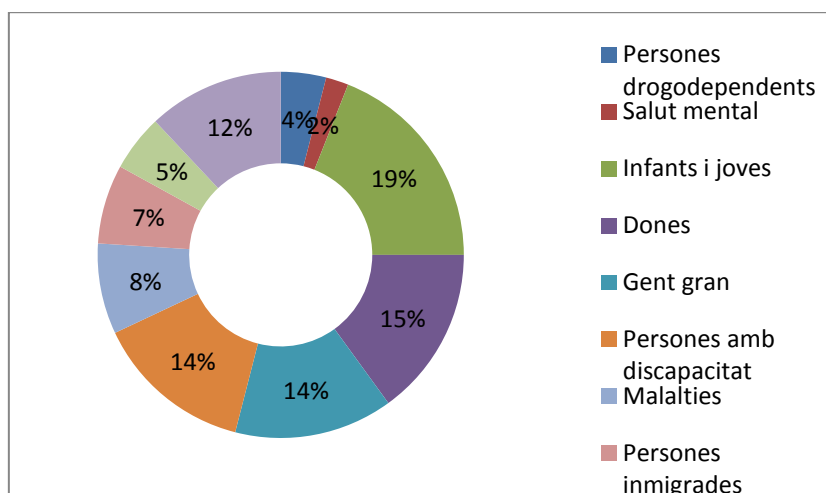
⁵ organitzacions que tenen la personalitat jurídica delegada: tenen autonomia en el seu funcionament però actuen sota el paraigua d'una altra entitat mare. És una situació força comuna en entitats d'educació en el lleure. Organitzacions singulars: com ara Càritas i Creu Roja. Entitats religioses: inscrites al registre específic que depèn del Ministeri de Justícia. Empreses d'inserció: societats mercantils que treballen per a la inserció sociolaboral de persones en risc d'exclusió i que estan participades com a mínim en un 51% per associacions o fundacions.

el 2009, es que el col·lectiu principal era les persones amb discapacitat que disminueix d'un 26% a un 14% al 2013 i augmenten com a col·lectiu les dones d'un 6% a un 15%.

Per últim, per lo que respecta a "altres col·lectius" inclou les organitzacions que realitzen atenció a la població en general o múltiples col·lectius de forma simultània.

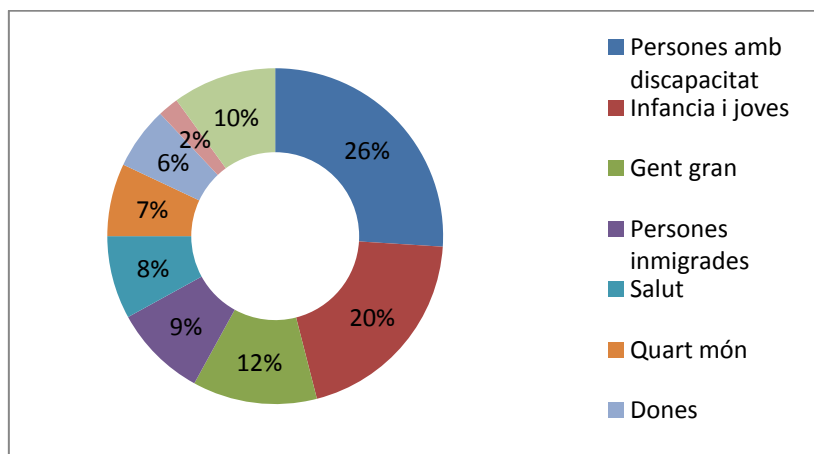
En tant a les activitats que es desenvolupen amb major freqüència les activitats més desenvolupades continua sent la d'informació i orientació com també educació i formació d'igual forma que en l'Anuari 2009-. En aquesta edició destaca l'augment de les activitats d'atenció psicosocial i alimentació –també comparant amb les dades de l'Anuari 2009-.

Taula 6. Organitzacions segons principal col·lectiu destinatari

font: anuari del tercer sector social (2013)

Taula 7. Organitzacions segons principal col·lectiu destinatari (2007)

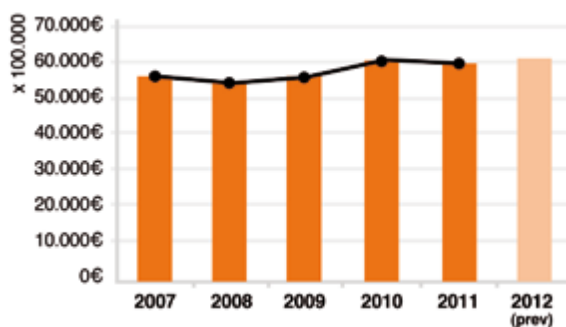

font: anuari del tercer sector social (2009)

5.2. Factors econòmics de les organitzacions

L'arribada de la crisi ha comportat noves prioritats i un augment de necessitats socials sobre les quals treballar. El context de crisi imprimeix una nova situació per les organitzacions no lucratives. Per la part econòmica, els recursos financers no disminueixen fins el 2011 on de sobte es comença a notar les retallades i els impagaments i per altre banda, la crisi augmenta el necessitats que demanden els serveis oferts per les organitzacions. És a dir, disminueixen els finançaments, acompanyat de disminució de recursos i professionals, i augmenten les demandes.

Taula 8. Evolució del pressupost del Tercer Sector Social

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

En els darrers anys s'ha produït un augment progressiu del finançament fins l'any 2011, punt on es produeix una disminució del pressupost de les entitats. Com es pot observar en la taula 1.1., en l'any 2011 presenta una xifra de 6.000.000.000€, el qual volta el 2,8% del PIB català, percentatge similar a l'any 2007. Però tal i com indica *l'Anuari del 2013*, cal tenir en compte que dit pressupost ha sigut inferior a la variació de l'IPC, ja que sota aquest índex el volum econòmic del Tercer Sector Social hauria de tenir un pes del 3% del PIB català. Aquest canvi de tendència en el 2011, es pot observar en la taula 2.1 on veiem una clara disminució del finançament públic que coincideix amb les reduccions pressupostàries realitzades per la Generalitat de Catalunya. Per el que respecta al finançament privat podem observar en una primera instància a través d'aquests indicador que comença a tenir més pes financer que el públic. En el 2007 ja el finançament privat era mínimament més alta que la pública però en l'any 2011 es veu clarament com el recursos públics disminueixen (del 49% al 44%) i augmenten els fons privats (51% a 56%).

Diversos factors poden explicar el retard en les estratègies del reestructurament de les entitats.

Per una banda, el finançament del fons europeu està basat en períodes plurianuals: s'adjudiquen per períodes plurianuals i es reparteixen a l'inici dels mateixos, el que implica que no es vegin afectats per la conjuntura econòmica. Per una altra banda, té a veure també amb la inèrcia pressupostària (en plena crisi el finançament públic ha crescut un 1% CAGR⁶) i l'efecte retard de l'IRPF. L'IRPF és un tipus de finançament molt avantatjós per a les entitats del sector, ja que és l'únic tipus de finançament públic que no és contra reemborsament. El

⁶ Taxa de creixement anual compost (Compound annual growth rate, en anglès)

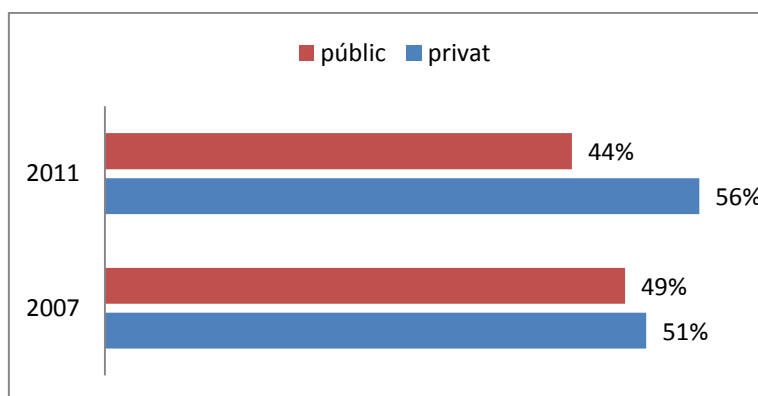
finançament per IRPF s'ha incrementat un 16% CAGRE 2008-2011 malgrat l'efecte negatiu que ha tingut la disminució de la renda per càpita en la recaptació. Com a conseqüència, el conjunt del finançament públic central a entitats del TS ha seguit creixent al 2% CAGR 2008-2011 en un context de crisi.

La limitació dels ingressos provinents de l'Administració pública i la tradicional dependència d'aquests sectorials fons públics estan agreujant la situació econòmica de moltes entitats i la previsió és que els comporti ajustaments, tant en l'àmbit estructural com de capacitat per realitzar nous projectes. Per una banda, s'exigeixen molts tràmits burocràtics per obtenir fons públics que han suposat que les entitats dediquin gran part del seu temps i recursos a aquests procediments. L'estructura gira al voltant del finançament públic i dita dependència dificulta a les entitats a buscar fons privades ja que no disposen d'estratègies, ni de l'estructura per obtenir-la. Per l'altre, succeeix el problema dels retards continus que l'Administració té en els pagaments ja que els fons es paguen contra reemborsament. Tot plegat aguditzen les tensions de tresoreria, ja que obliguen les organitzacions a fer les activitats abans de disposar dels diners i, per tant, en molts casos s'endeuten. Com assenyalava un informant de la Pere Tarrés, la disminució del pressupost en els darrers anys ha repercutit en la desaparició de serveis de promoció, en projectes d'innovació i participació com també en la provisió de serveis directes (Entrevista Pere Tarrés entrev. 1). S'escull els àmbits de subvencions que des de l'Ajuntament o la Generalitat consideren més apropiats.

Per fer front a aquestes limitacions pressupostaries, s'han generat estructures que puguin amortir els potencials efectes. Així, des de la Taula del Tercer Sector Social - organització de segon nivell el qual aprofundirem més endavant- s'ha impulsat una nova cooperativa de serveis sense ànim de lucre anomenada **finan3**. L'objectiu és ajudar en les capacitats financeres de les entitats que conformen el Tercer Sector Social perquè aquestes puguin seguir donant suport a les persones vulnerables de la societat. Actuen per facilitar l'accés al finançament de les entitats, impulsar la creació de noves fórmules de finançament i millora de gestió de les entitats cap a l'eficiència i l'eficàcia per proveir els projectes socials de les entitats. Ofereix també un servei d'acompanyament i orientació en el procés de realització. La cooperativa té el seu referent d'èxit a França amb una institució de serveis financers per a les entitats franceses de l'economia social, *France Active*⁷, que compta amb més de 25 anys d'història.

⁷ Associació dedicada a oferir acompanyament i a finançar projectes i entitats de l'economia social.

Taula 9. Evolució finançament públic i privat

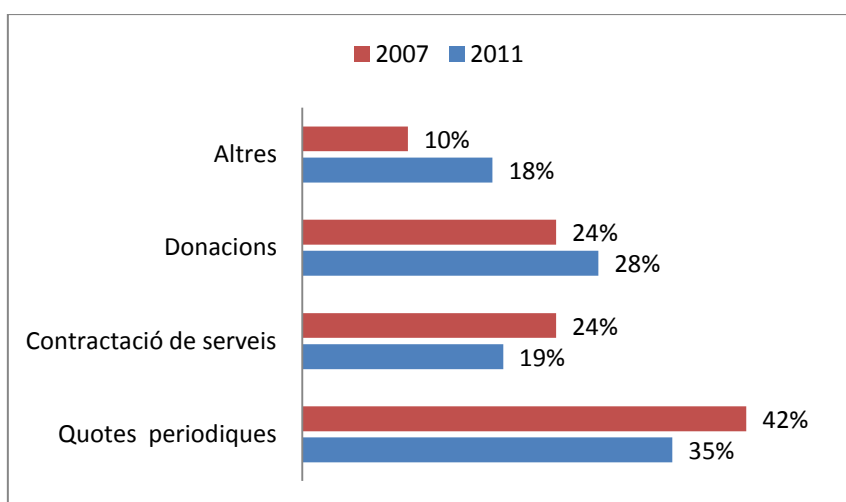

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Així doncs, passem a desglossar les diverses parts que componen el finançament públic i privat per observar d'on reben principalment els ajuts dites organitzacions. En el marc privat ens trobem que les quotes periòdiques -quotes de les persones sòcies i destinatàries- són els fons privats més comunes per les organitzacions del Tercer Sector encara però es denota una disminució en el 2011. En contra, les donacions augmenten un 4%, entenen donacions tant realitzades per institucions privades com per donants a títol individual. També augmenten els grup "d'altres" un 8%, gracies a les activitats puntuals per recopilar diners i, en menor mesura, els patrimonis. Per recollir finançament privat pels projectes i activitats es tendeix a fer campanyes de sensibilització (Pere Tarrés entrev. 1, Projecte Home entrev. 4) o de captació de socis (Oxfam Intermón entrev.2)

La Obra Social de la Caixa és el conjunt d'activitats de caràcter social realitzada Caixa Bank que ha donat suport a molts projectes de Pere Tarrés (1) i es constitueix com un col·laborador privat assidu de Projecte Home (4).

Taula 10. Procedència de les fonts de finançament privat

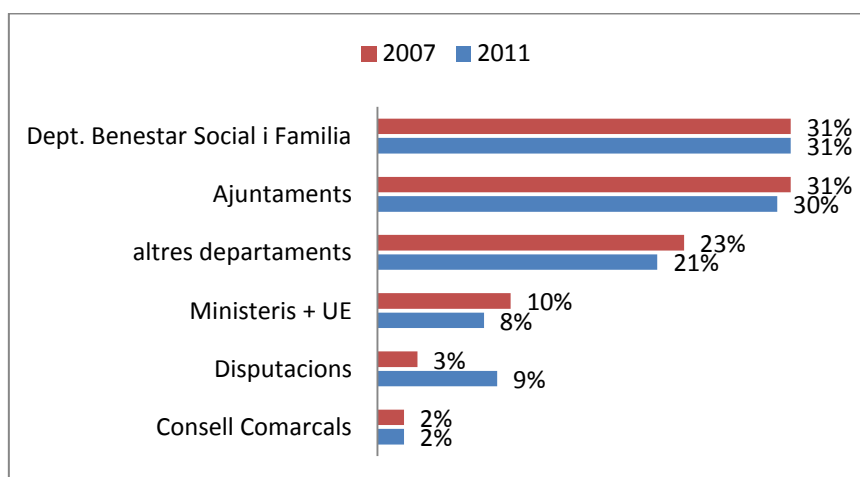

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

En tant al finançament públic, el departament de Benestar Social i Família segueix sent per excel·lència el fons públic de les organitzacions del Tercer Sector Social, empatat en el 2011 pels ajuntaments. No esdevenen canvis molt significatius entre el 2007 i 2011, amb l'excepció de les diputacions provincials que augmenten un 5% encara que es concentren principalment a la Diputació de Barcelona. Els pressupostos per altre banda es distribueixen de la següent manera: Gran part de les despeses de serveis socials estan inclosos en els pressupostos de la Generalitat de Catalunya (66%) i també hi contribueix l'Estat (20,5%), a través de programes finalistes, que poden estar relacionades amb les diputacions. A més a més el 10% ho assumeix els Municipis, Consells Comarcals i Diputacions que treballen en els serveis socials bàsics, així com d'altres projectes comunitaris. Cal tenir en compte en aquesta distribució, que com s'ha assenyalat en la Taula 10 que les organitzacions sense ànim de lucre es concentren sobretot en Barcelona, en tant que es divideix potencialment les subvencions de l'Ajuntament i Diputacions en aquesta àrea en vers altres de Catalunya. Per últim, les persones usuàries de serveis socials assumeixen al voltant del 3,5% del cost amb la fórmula del copagament. (Informe sobre l'estat dels serveis socials a Catalunya 2014: 75).

La Obra Social de la Caixa és el conjunt d'activitats de caràcter social realitzada Caixa Bank que ha donat suport a molts projectes de Pere Tarrés (1) i es constitueix com un col·laborador privat assidu de Projecte Home (4).

Taula 11. Procedència de les fonts de finançament públiques

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Els ajuts que reben aquestes entitats, en aquesta taula podem veure les despeses que tenen segons la naturalesa i segons el col·lectiu destinatari de l'any 2007. La despesa més alta que troben les organitzacions és el personal amb un total del 45%, sobretot enfocada en els col·lectius d'admissions i persones amb discapacitat. En segona posició en despesa seria les compres (21% en total) destacant el col·lectiu de infància i joventut. Subministraments i serveis

extern disminueixen significativament (7 % i 11% respectivament) destacant les adiccions com el col·lectiu amb més despesa en subministraments i gent gran com a serveis externs. Per últim fent una mirada transversal, podem deduir que els col·lectius que presenten més despesa són els addictius, infància i joventut i persones amb discapacitat. Projecte Home (4) que treballa amb adiccions confirma que necessita sobretot de professional per la delicadesa del seu tema i no té tan desenvolupat el sector de voluntariat. Asendi NB (3) , del sector de persones amb discapacitat, no tenen una xarxa de gestors o treballadors que s'enfoquin en gestionar subvencions.

Taula 12. Despeses segons la naturalesa i segons el col·lectiu destinatari (%)

	Adiccions	Dones	Gent gran	Infància i joventut	Persones amb discapacitat	Persones immigrades	Quart món	Salut	General	Total
Personal	49	27	36	47	56	30	48	36	47	<u>45</u>
Compres	17	28	28	29	16	27	18	18	18	<u>21</u>
Subministraments (electricitat, aigua...)	14	5	4	5	7	9	8	11	8	<u>7</u>
Servei externs (gestors, auditors...)	12	10	16	10	11	9	9	14	9	<u>11</u>
Altres	8	29	17	9	11	24	18	22	16	<u>15</u>

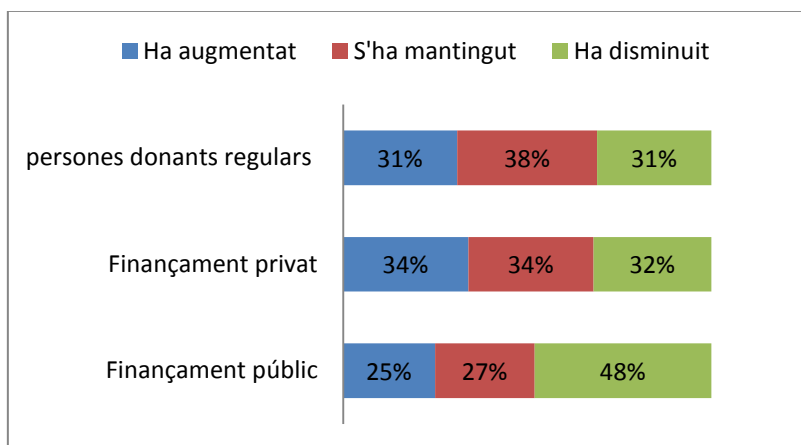
Font: *Anuari del Tercer Sector de Catalunya 2009* n=501

En aquest sobtat canvi de paradigma, la major part de les entitats no s'han adaptat ràpidament y es troben que els seus recursos financers es centren exclusivament la gestió dels comptes d'exploració (on es reflecteixen el conjunt d'ingressos i despeses), sense prestar gaire atenció a altres aspectes de la gestió financera com es l'atenció del balanç o aspectes patrimonials. Es a dir, altres possibles beneficis reverteixen en l'entitat que podrien permetre enfortir els balanços i contribuir a fer més sòlides les entitats. Per aconseguir-ho també s'ha de desenvolupar una certa cultura d'anar a cercar un cert benefici operatiu que faciliti la gestió i doni cert marge econòmic per a la patrimonialització.

Com a resum, la següent taula es divideix en les persones donants regulars, finançament privat i finançament públic on es veu clarament la disminució del àmbit públic i per contra, l'augment de les donacions i el sector privat. Podem observar un canvi de paradigma on el sector privat comença a participar en el àmbit del Tercer Sector Social. Els rols dels diferents sectors- empreses, estat i societat civil- tradicionalment es limitaven a les seves pròpies esferes amb una limitació clara de acció, interacció, influència i una definició independent dels rols de cada sector. En canvi, a través de la importància del tercer sector en el benestar social i l'augment de la petjada privada en aquest àmbit posa en relleu un possible canvi d'estructura on s'integren els diferents sectors en un espai compartit de col·laboració, associació i innovació. El resultat d'aquesta intersecció pot emergir organitzacions amb finalitat social i la societat civil com a actors del mercat o, cal tenir en compte, que la lògica de mercat impregni l'estructura .

Però a hores d'ara, les línies d'actuacions encara no són sempre coincidents i ens trobem aquí amb la delicada situació de cooperació-confrontació dels tres sectors, on contínuament es troben en tensió: El mercat s'orienta preferentment a la rendibilitat, l'Estat a la protecció i el Tercer Sector a les persones (atenció i promoció). Però en moltes ocasions mercat, Estat i societat civil intenten donar solucions a problemes similars que són complexos i necessiten de solucions continuades. Es per això que apostar per una actitud cooperativa donaria més impacte en el resultat.

Taula 13. Variació del finançament - segons procedència- en els darrers 3 anys

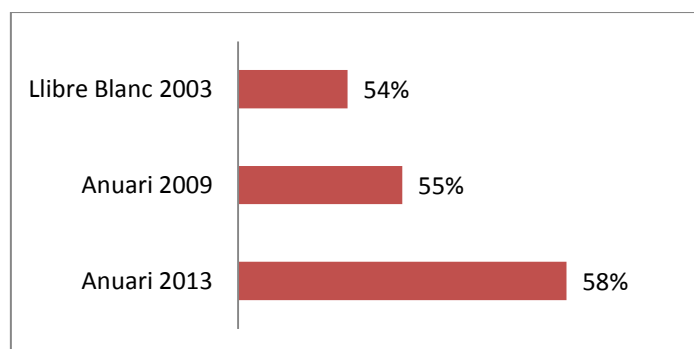

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

5.3. Factor estructural de les organitzacions

La pròpia evolució estructural i les característiques pròpies de les entitats estan condicionant la seva reacció davant l'actual crisi. Algunes organitzacions tenen una gran amplitud de serveis i una gran diversificació de les seves activitats a causa de la bonança econòmica abans de la crisi que a hores d'ara no poden mantenir altres es van dirigir en un àmbit de manera molt especialitzada i, per tant, amb poca diversificació de fons de finançament. Amb això moltes entitats han hagut de redimensionar la seva estructura en tant a la gestió de la mateixa i els fons de finançament. Tradicionalment el Tercer Sector Social es centrava en l'acció diària i a l'atenció de proximitat i no tant en la planificació i la reflexió estratègica a llarg termini. Però, en aquests moments de limitació de recursos, es troba necessari aposta per reestructurar les organitzacions en estratègies organitzatives i metodològiques per limitar les reestructuracions de plantilla, eina recurrent en aquests moments delicats. De fet, un 58% de les entitats ha manifestat tenir un pla estratègic en aquests moments enfront del 54% del 2001. Aquests plans estratègics té a veure amb la modificació de la missió i visions que la organització persegueix, modificació del que fa i com ho fa i l'escala de la seva grandària.

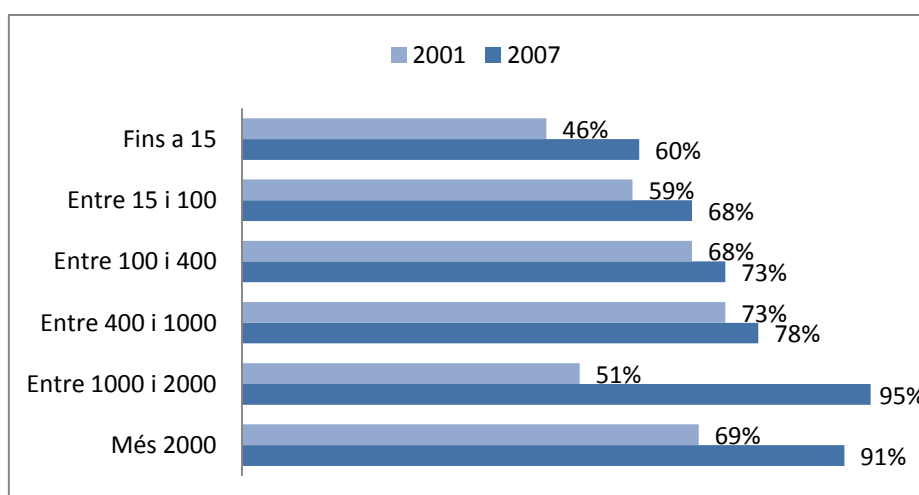
Taula 14. Evolució del nombre d'organitzacions que compten amb un pla estratègic o algun tipus de pla a llarg termini sobre els serveis i línies d'actuació

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Si relacionem les organitzacions que afirmen que tenen un pla estratègic amb el seu volum pressupostari podem observar com aquelles que s'han adaptat més ràpidament al canvi són les que manegen més diners. En la comparació entre 2001 i 2007 veiem que les franges 1000 i 2000 han augmentat respecte al 2001 un 44% i les que tenen un pressupost més alt de 2000 ho han fet un 22%. Encara que en el 2001 no tenien un alt percentatge, en els últims anys s'han enfocat en desenvolupar amb força aquest tema. En contra, si prenem la nostra atenció a aquelles de pressupost més petit veiem que de un 46% al 2001 només ha augmentat un 16% al 2007 o un 9% les organitzacions entre les franges 15 i 100. Per últim, el que cal prestar atenció són aquelles de pressupost mitjà ja que en el 2001 eren les que comptaven ja amb un bon pla estratègic (68 % entre 100 i 400 i 73% entre 400 i 1000) i respecte al 2007 no han donat grans canvis de disposició d'un augment en el pla estratègic.

Taula15. Organitzacions que disposen d'un pla estratègic o pla d'actuació segons volum pressupostari

Font: Anuari del tercer sector social 2009

L'escala de grandària de les organitzacions és un tema delicat ja que, per un banda, aquest sector està caracteritzat tradicionalment per petites organitzacions a excepcions puntuals com Càritas o la Creu Roja, i, per l'altre, hi han certes reticències en el creixement en tant a perdre l'objectiu principals i els valors de les entitats així com també l'augment de burocràcia i jerarquia. Però es pot incrementar l'àrea d'influència i en, conseqüència, millorar els resultats i el seu impacte a través de col·laboracions entre entitats i/o rèpliques d'un programa⁸ de serveis per exemple o de metodologia.

Un objectiu del pla estratègic del Casal dels infants era la seva extensió territorial més enllà del Raval. Entre els anys 2007-2011 es va treballat per arribar a altres barris vulnerables de Barcelona i de fora d'aquesta. S'implementa l'estandardització de models de treball replicables als barris objectius adaptats també a la realitats de cada entorn. Des de llavors, el Casal ha estandarditzat i replicat molts dels seus programes en nou barris de diferents ciutats catalanes. Això ha permès, agilitzar les gestions i ser eficient en els recursos aprofitant treballs ja realitzats.

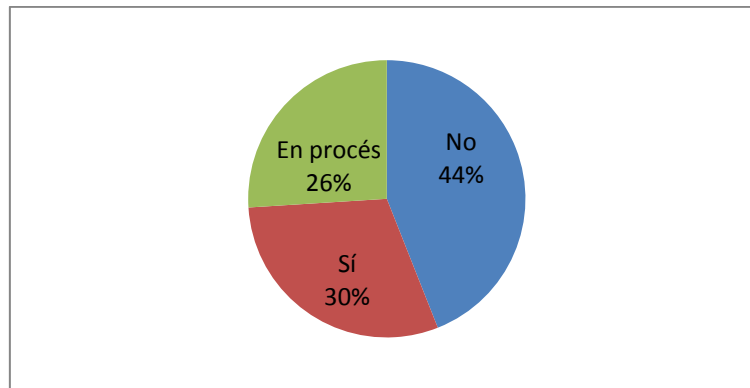
Però a l'hora de parlar de un reestructurament de les organitzacions falta definir els aspectes que l'envolten. Ja hem dit que un pla estratègic a llarg termini és una de les eines necessàries a desenvolupar per assegurar la continuació de l'entitat però tenint en compte el panorama que es desenvolupa – disminució de recursos, augment de demanda i augment del finançament privat- es recorrent desenvolupar eines per ser una organització eficient.

La importància d'una implantació de la gestió de la qualitat en el tercer sector ve donada de l'aptitud de la organització en satisfer les necessitats establertes com aquelles treballant els mitjans de la planificació, el control, l'assegurament i la millora en el marc del sistema de qualitat⁹. "La qualitat s'entén com el grau en què un conjunt de característiques inherents a un producte i servei compleix amb uns requisits prèviament establerts o amb unes necessitats i expectatives prèvies al seu consum" (Pau Vidal Ana Villa. Clara Créixams, 2007: 17) . La política de qualitat d'una organització es constitueix per les directrius, responsabilitats i objectius generals d'una organització expressada prèviament per la direcció. Pel que podem observar en la taula, aquelles organitzacions que afirmen que ja tenen un sistema de gestió de qualitat són un 30%, mentre que les que estan en procés o no tenen són, en suma, el 70%. Tenint en compte la importància de la gestió de la qualitat per oferir un servei satisfactori i competent, la majoria de les organitzacions no en tenen, cosa que indica que hi ha poca planificació i estratègia en general a l'hora de fer les activitats i els seu impacte.

⁸ Replicar un programa és estandarditzar els millors models adaptant-los en el diferents entorns.

⁹ Principis de gestió de qualitat de la norma ISO 9000 : Enfocament al client Lideratge, participació del personal, orientació basada en procés ,enfocament del sistema cap a la gestió, millora contínua, orientació cap a la presa de decisions, relacions mútuament beneficioses amb els proveïdors.

Taula 16. Grau d'implantació de sistemes de gestió de qualitat (2011)

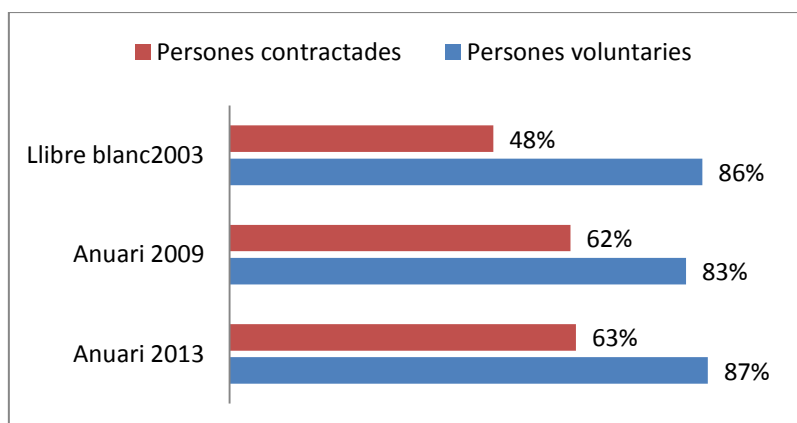
Font: Anuari del tercer sector de Catalunya 2013

A poc a poc s'està implementant en les diferents organitzacions la idea de mesurar i avaluar el seu treball però s'esdevé el problema de la complexitat de concretar i mesurar els resultats ja que les organitzacions no lucratives treballen en temes de benestar social com per exemple la cohesió social del barri o la inclusió social dels ciutadans entre d'altres que dificulta la seva quantificació i el seu efecte real en el diferents àmbits que envolta el concepte.

A través dels estudis de "Eficiència per l'impacte social" afirmen que les ONG poden obtenir, com a mínim, tres nivells de resultats diferents: a partir de les activitats realitzades que generen productes, així com els resultats d'aquestes activitats i finalment el seu impacte concret. Treballant aquest nivells de resultats ens ensenyen la eficiència real de l'organització i aquest seguiment de l'eficiència basada en els resultats pot ajudar a intuir canvis en l'eficàcia de l'organització i en la pertinència del seu model d'intervenció. Les diverses entitats socials entrevistades afirmen que cada cop més les subvencions demanen més justificacions, avaluacions del projecte i d'impacte.

Per altre banda, un altre aspecte important a tractar quan parlem de la estructura de les organitzacions es, per excel·lència, la configuració de la plantilla dels treballadors i el seu organigrama. En una vista general, la taula ens ofereix el volum de persones contractades i aquelles voluntàries en tant per cent i observem que en llarg dels anys la presència de persones voluntàries es més notable que aquelles contractades, aquesta diferència es fa evident sobretot en el any 2001 (86% voluntaris enfront 48%). Les persones contractades van augmentant paulatinament d'un 48% a un 63% a l'any 2011 i els voluntaris es manté estable encara que l'any amb el percentatge més alt es el 2011 amb 87%.

Taula 17. Evolució de les organitzacions que compten amb persones voluntàries i/o contractades en els seus equips

Font: Anuari del tercer sector de Catalunya 2013

En tant que la taula és en percentatge entre persones contractades i persones voluntàries però en aquests cas és interessant observar els valors absoluts per determinar la importància dels voluntaris en les organitzacions no lucratives. En termes absoluts, al 2001 hi havia 155.000 persones voluntàries enfront a 52.000 contractades. En el 2007 s'observa un augment tan en voluntaris (245.000 persones) i aquelles contractades que pujava a 100.000. Finalment, en l'any 2011 ens trobem amb un xifra de 300.000 persones voluntàries i 102.000 persones contractades. La xifra de 300.000 voluntaris és molt reveladora en tan a la importància d'avui dia en les organitzacions com en el possible augment en el futur.

En les entrevistes de organitzacions sobretot d'acció directe en la ciutat -Fundació Pere Tarrés(1) i Projecte Home(4)- han trobat arran la crisi un sensibilització major en la societat d'avui. Les persones es troben més empàtiques amb els problemes socials i estan més disposades a realitzar activitats voluntàries. Per altre banda, les entitats també dediquen més esforços en promocionar les seves activitats. En tant a organitzacions més enfocades en cooperació internacional com es el cas de Oxfam Intermón, no veuen una major involucrament de la societat en termes de voluntariat però denoten un augment de socis amb quotes mensuals, sobretot en els darrers anys.

El Consell de Ministres va aprovar l'avantprojecte de llei del voluntariat el 25 de gener del 2015, substituint l'actual llei vigent de l'any 1996. Cal dir que Espanya es el sisè país de la UE en participació en actuacions de voluntariat i implicació social i creix a més velocitat que la mitjana europea. Amb aquest nou panorama, cal redefinir què s'entén per voluntariat i donar cobertura legal a aquesta acció voluntària, donant-li més protecció jurídica com també de reconeixement.

Encara però, L'article 166.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya atorga a la Generalitat "la competència exclusiva en matèria de voluntariat, que inclou, en tot cas, la definició de l'activitat i la regulació i la promoció de les actuacions destinades a la solidaritat i a l'acció voluntària que s'executin individualment o per mitjà d'institucions públiques o privades". En

exercici d'aquesta competència, el Parlament de Catalunya està decidit a aprovar aquesta Llei en el seu marc territorial.

L'avantprojecte de llei del voluntariat té com a finalitats: la promoció del voluntariat per part dels ciutadans i ciutadanes, regular l'estatut jurídic de les persones voluntàries, i establir les seves relacions amb l'Administració pública i les entitats de voluntariat.

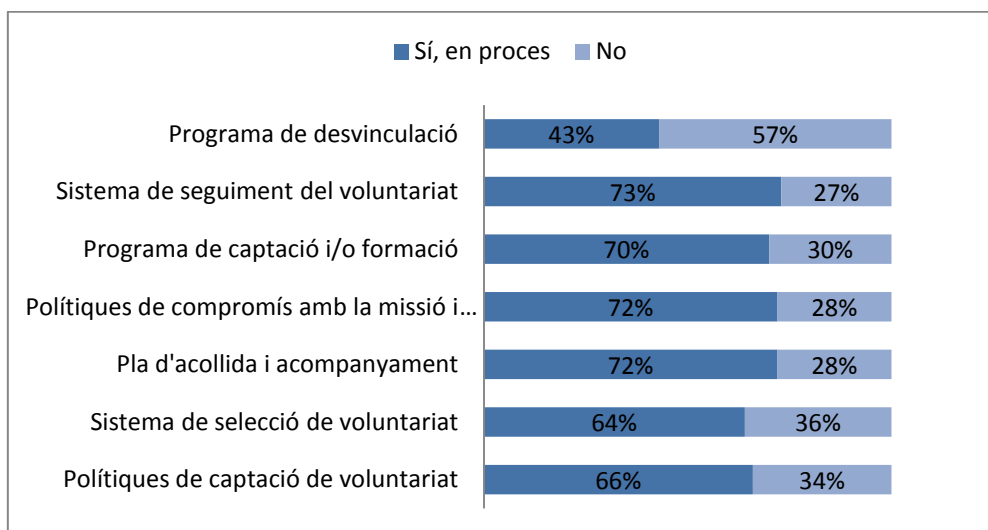
En tant a la promoció del voluntariat fa referència a la participació voluntària per part de menor (amb el consegüent consentiment patern) i promou també el voluntariat de persones grans, amb discapacitat i dependència.

En el paper de difusió del voluntariat s'incorpora les empreses i les universitats com a nous agents i s'afavoreix, al mateix temps, en l'administració a través de noves pràctiques . En el primer cas, estableix que les empreses podran participar de les programes voluntaris sempre que s'adaptin a l'interès general i els seus treballadors s'hi podran sumar si així ho desitgen. En el segon cas, es recull la possibilitat que els centres universitaris estableixin fórmules de reconeixement acadèmic d'aquestes accions de voluntariat així com foment en formació, investigació i sensibilització.

Per últim, cal ressaltar que s'estableix un nou marc legal de cooperació entre l'administració i les entitats del voluntariat i es generen noves funcions de l'Administració General de l'Estat: fomentar incentius, acreditacions i reconeixement; promoció de la cooperació a través de la creació de sistemes comuns de coordinació, informació, coneixement i formació del voluntariat. A més a més l'administració facilitarà reduccions, adaptacions de jornades per promocionar l'acció voluntària

Veient doncs que les persones voluntàries tenen una gran petjada en el marc de les organitzacions i en la seva capacitat d'acció social dintre de les entitats, es menester observar les polítiques de gestió del voluntariat que s'apliquen. Les polítiques amb els percentatges més alts son aquelles que van relacionades amb la captació, formació (70%) i aquelles que potencien un sentit del compromís i continuació prolongada del voluntariat que engloba el pla d'acollida i seguiment 72%, polítiques de compromís amb la missió un 72%, sistema de seguiment del voluntariat 73% etc. En canvi es deixa més de banda aquelles programes de desvinculació del voluntariat (43%).

Taula 18. Organitzacions que disposen de diferents polítiques de gestió de voluntariat

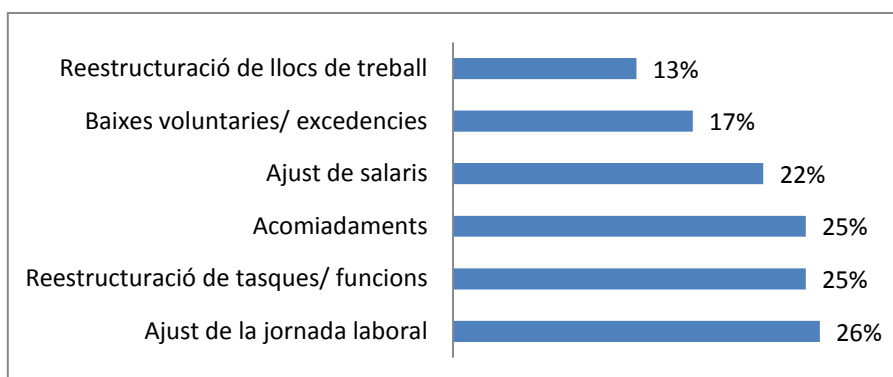

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Com hem observat en l'anterior taula, les persones contractades es troben en un 63%, per sobre dels anys 2007 i 2001. Encara que es denoti en un augment de llocs de treball en aquest àmbit cal veure quin tipus de reestructuració de plantilla han fet les organitzacions i la qualitat, en conseqüència, dels llocs de treball. En un primer moment veiem que en la variable reestructuració de llocs de treball un 13% han realitzat reestructuracions en els llocs de treballs remunerats. Les pràctiques més utilitzades són l'ajust de jornada laboral (26%), reestructuració de tasques i funcions (25%), acomiadaments (25%) i finalment ajust de salaris (22%).

En les entrevistes realitzades, les organitzacions en general no han optat per un reestructurament de plantilla. Com a treballador de Pere Tarrés (1), Jonathan explica que la tendència es de amortitzar el lloc de treball quan un treballador decideix anar-se'n. Una situació semblant succeeix en Projecte Home (4). En tan a això, aquest treball es repartit en els treballadors que segueixen. En organitzacions més consolidades abans de la crisi com es Intermón Oxfam, els treballadors no hi viuen la mateixa tensió però també han notat un augment de feina.

Taula 19. Organitzacions que han realitzat reestructuracions en els equips de treball remunerat com a conseqüència de la crisi

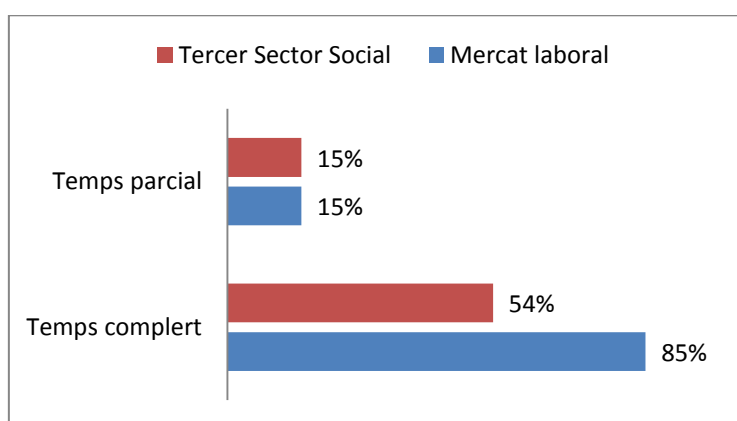

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Per entendre millor la perspectiva laboral del tercer sector es fa una comparativa amb el mercat laboral. Per el que respecta amb el temps parcial el mercat laboral i tercer sector es troben a la part però en tant el temps complert el mercat laboral augmenta a un 85% mentre que el tercer sector es troba al 54%. Tenint en compte, edemes, si el contracte es indefinit o temporal, veiem que el tercer sector té un 65% de contractes indefinit i un 35% de temporals però en fer la comparació amb el mercat laboral, aquest esdevé un 15% més de contractes indefinits i un 15 % menys de contractes temporals.

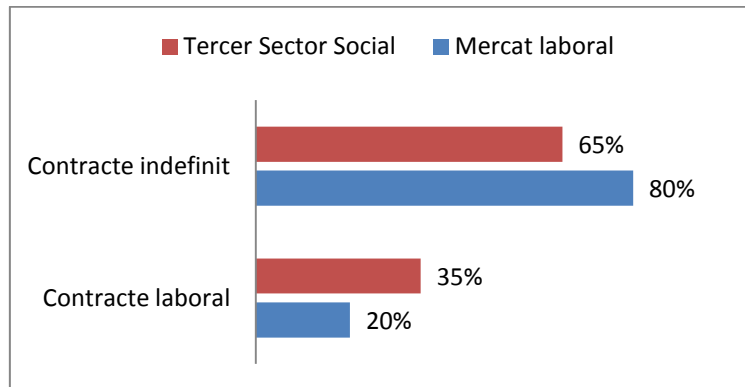
Taula 20. Contractació a temps complet i parcial al Tercer Sector

Social i el conjunt mercat laboral

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Taula 21. Contractació indefinida i temporal al Tercer Sector Social i el conjunt del mercat laboral

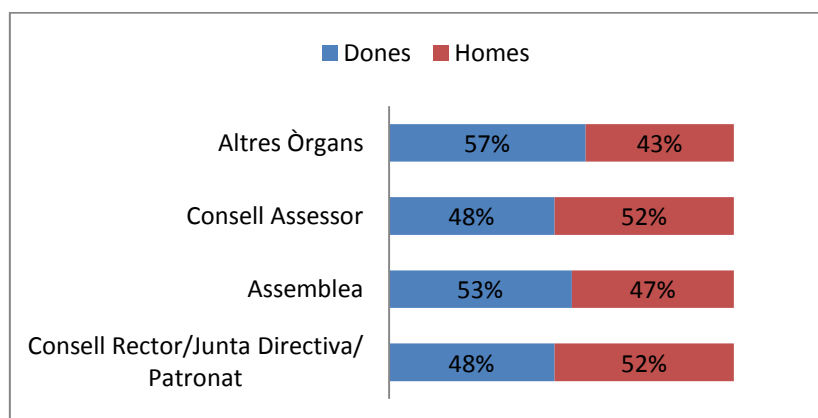

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

També cal tenir en compte l'organigrama que habitualment tenen les entitats socials. Els òrgans de govern de les organitzacions varien en funció de la seva forma jurídica. Així, en el cas de les associacions hi ha dos òrgans de govern, l'assemblea i la junta directiva; les fundacions disposen d'un patronat i les cooperatives d'iniciativa social es regeixen per l'assemblea i el consell rector. D'altra banda, les organitzacions socials poden tenir altres tipus d'òrgans consultius com els consells assessors, etc. El nombre mig de persones que componen els òrgans de govern de les organitzacions catalanes es situa en vuit. Aquesta xifra és lleugerament inferior a la del 2007. La participació per sexes en tots els tipus d'òrgans tendeix a l'equilibri, situant-se la proporció de dones i homes en una forquilla que oscil·la entre el 40% i el 60%.

Taula 22. Composició del òrgans de govern per sexe

En percentatge

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Dintre d'aquests diferents òrgans, el 7% dels equips es conformen en les juntes directives, el 7% declara que totes les persones membres formen part de l'equip de treball remunerat de

l'entitat i un 22% que alguns membres realitzen alguna activitat remunerada. En el cas dels patronats, tan sols un 2% tenen totes les persones membres que formen part de l'equip remunerat, tot i que el 26% remunera algunes de les activitats que fan. No obstant, el més habitual és que els membres dels òrgans de govern siguin totalment voluntaris (71-72%). Hi ha una tendència a la disminució que persones de l'equip tècnic formin part de la junta directiva o el patronat. El 2003, les organitzacions en què alguns dels membres de l'òrgan de govern formaven part de l'equip remunerat representaven el 14% i, en canvi, en 2011 representen un 9%.

Les agrupacions d'entitats de segon nivell responen, entre d'altres, a necessitats d'estructuració del tercer sector. Com a definició d'entitat de segon nivell entenem que aglomera tota estructura formalment constituïda que agrupa altres entitats. A mesura que el sector no lucratiu ha anat augmentat i madurat també ho ha fet dites agrupacions per elements comuns, per mateix col·lectiu, per naturalesa jurídica, criteri geogràfic etc.

Mitjançant l'entitat de segon nivell es pot compartir experiència, recursos i esforços per facilitar i realitzar projectes d'impacte que difícilment en escala individual podrien cobrir amb el mateix èxit; es poden elaborar discursos compartits que faciliten una visió més especialitzat o més genèrica de l'objecte d'estudi en un marc d'acord mutu entre les entitats. Així mateix amplien l'àmbit d'actuació i l'impacte de les mateixes entitats. El treball en xarxa garanteix la continuïtat dels serveis que presten les entitats. Moltes entitats de segon i tercer nivell centren els seus esforços en fer incidència política en els temes més propers a les organitzacions que representen. A aquestes entitats se'ls reconeix més fàcilment la legitimitat per a realitzar incidència i no tenen la dificultat de gestionar aquesta activitat amb la prestació de serveis. Les organitzacions de segon nivell són comunes en altres països de la Unió Europea com és el cas de Gran Bretanya o Alemanya.

El cas de Anglaterra el tercer sector social s'estructura en les cinc sòlides organitzacions de segon nivell. El seu caràcter generalista i transversal capacita la prestació de serveis i poder de representació pel conjunt del sector el qual aporta en conseqüència poder en la negociació política. A part de la funció bàsica de lobby davant dels poders públic, treballa per una prestació de serveis pels seus associats oferint una cartera de serveis i una estructura de finançament. En aquest sentit, la seva orientació com organitzacions de serveis al sector els dóna un major potencial de creixement i desenvolupament i generen valor afegit al propi sector.

Algunes confederacions internacionals han fet petjada a Espanya com es el cas de Oxfam Internacional. Consisteix per un seguit de 17 organitzacions no governamental de desenvolupament (ONGD) sòcies o locals d'arreu de 90 països. Aquestes organitzacions estan coordinades i col·laboren per uns objectius comuns. En casos d'emergències socials es desencadenen protocols on totes les organitzacions cooperen per fer efectiu l'ajuda encapçalat per l'organització amb més experiència en el lloc d'ajuda.(entrevista Patricia D'Oxfam Intermón).

Cal tenir en compte però que les organitzacions de segon nivell són una font de riquesa però la seva estructuració e implantació en el lloc d'origen també poden generar-se debats o

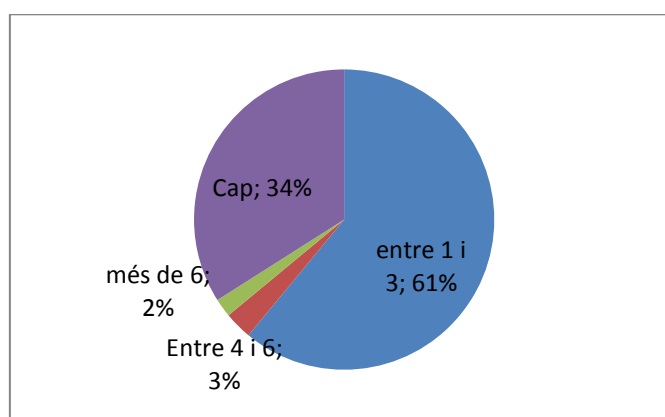
diferències internes, que dificulten o fan més lent el treball i especialment els processos de presa de decisions.

Les opinions generades en les entrevistes entorn a les organitzacions de segon i tercer nivell són favorables. Es troba necessari reunir recursos i treballar en comú quan els projectes són semblants en comptes d'optar per la competició. Projecte Home també trobar important la comunicació constant ja que cada organització té el seu tarannà i formes de gestió que poden suposar un conflicte. En altres àmbits com en la Economia social, es comú formar part d'alguna federació, en el cas de Catalunya la FECETC.

Una de les organitzacions de segon nivell més importants a Catalunya es la **Taula del Tercer Sector** que va néixer al 2003 i ja agrupa 33 federacions i grans organitzacions del Tercer Sector Social de Catalunya, les quals representen i aglutinen en conjunt a prop de 4.000 entitats socials no lucratives. La forma jurídica d'aquestes son d'associacions, fundacions, cooperatives d'iniciativa social i empreses d'inserció. El marc d'actuació és l'atenció i la defensa dels drets socials de col·lectius molt diversos: infància i família, joves, persones immigrades, gent gran, discapacitats psíquics, físics i sensorials, drogodependents, persones amb dificultats per accedir a un lloc de treball, persones sense sostre, etc

Però la vertebració és un procés jove, que aposta per una altre tipus de estructuració i estratègia d'acció social de les entitats i que necessita continuïtat en tant que encara li falta recorregut en el Tercer Sector Social. Les dades mostren que el 66% de les entitats estan agrupades en organitzacions de segon nivell. Es una dada molt reveladora però un 34% d'entitats no pertany a cap entitat de segon nivell. A més a més en el 2009, el 79% pertanyien en almenys alguna de segon nivell, fet que demostra una davallada. Es possible que, encara que més de la meitat ja formin part en alguna organització d'aquest tipus, la limitació de recursos de les entitats en aquests moments podria frenar l'estructuració del sector.

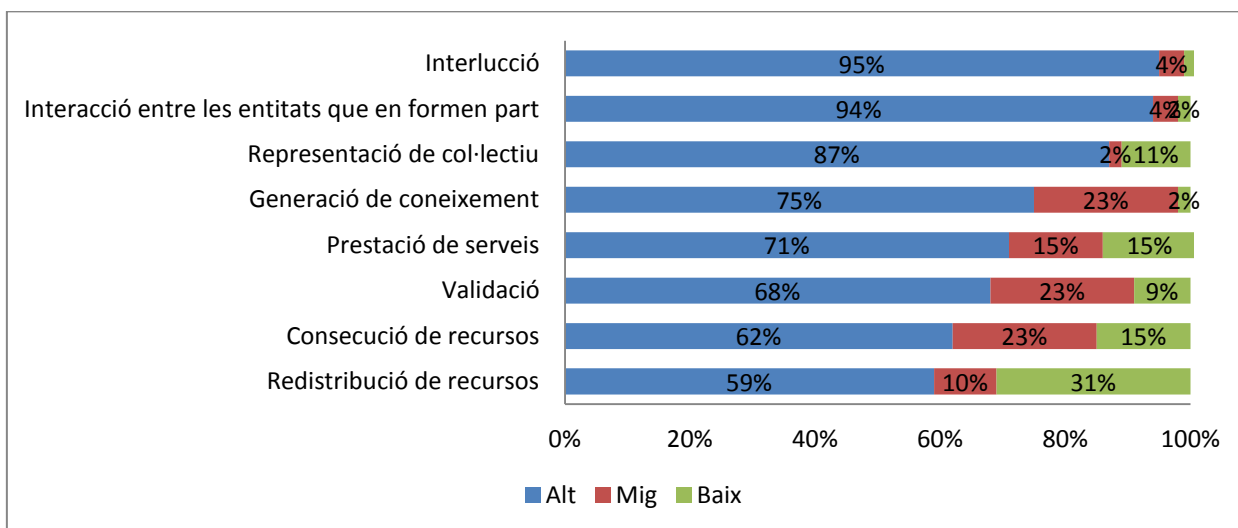
Taula 23. Pertinença de les entitats a organitzacions de segon nivell (nombre d'entitats a què pertanyen)

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Segons la publicació de l'Observatori del Tercer Sector " el rol de les organitzacions de segon nivell al tercer sector social" aquestes organitzacions treballen vuit rols principals: representació del col·lectiu, interlocució amb altres agents socials, interacció entre els membres, generació de coneixement, prestació de serveis als membres, redistribució de recursos, consecució de recursos i validació de les entitats. Però cadascuna escull aquell que té més pes o prioritat en la seva organització. La taula ens mostra que els rols representats estan valorat amb alt grau d'importància amb més de la meitat del percentatge. Amb el grau d'importància més alt es interlocució, només el 5% l'han categoritzat coma a mitjà o baix grau. Aquest rol posa en relleu la participació de les entitats en els espais de decisió política per tal que siguin reconegudes com a interlocutors de ple dret per als temes propis del sector. Seguit molt de prop per interacció entre les entitats que en formen part i representació de col·lectiu. Els rols que han tingut un percentatge més alt en grau d'importància mitjà per les organitzacions es troba amb un 23% validació, generació de coneixement i consecució de recursos i en importància baixa es troba redistribució de recursos (31%).

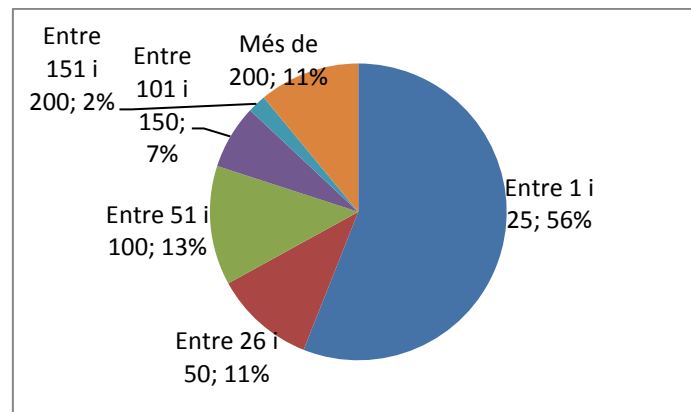
Taula 24. Grau d'importància dels rols que desenvolupen les organitzacions de segon nivell o superior

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

Per últim, en les entitats de segon nivell el nombre més comú d'entitats membres son entre 1 i 25 amb un 56%. En segon lloc, el 11% de les entitats tenen entre 26 i 50 entitats membres i també hi h un 11% d'entitats amb més de 200 membres. en tant a entitats amb membres compresos entres 151 i 200 son aquells menys comuns, amb un 2%.

Taula 25. Entitats de segon nivell o superior per nombre d'entitats membres

Font: Anuari del tercer sector social de Catalunya 2013

La unió d'esforços de les entitats de base facilita el procés d'estructuració del sector. Tanmateix, les organitzacions de segon i tercer nivell faciliten la col·laboració entre entitats i afavoreixen el manteniment de la cobertura dels serveis, la proximitat a les persones destinatàries la diversitat d'entitats de base que hi ha al territori. L'escenari actual demana l'establiment d'aliances i la potenciació d'estructures de segon i tercer grau. La col·laboració entre les entitats socials permet compartir costos i maximitzar la capacitat per a mantenir les activitats i la qualitat amb què es realitzen. Per altre banda, La vertebració de les coordinadores, federacions i xarxes permet crear un discurs col·lectiu que possibilita que el Tercer Sector Social pugui interaccionar al màxim nivell polític.

Com a últim punt, caldria parlar de la tecnologia es una eina nova en el pla estratègic de les entitats. En el 2007, El mitjà de comunicació més utilitzat és el web de l'organització que representa un 67%, tot seguit estan les aparicions en altres pàgina web a Internet amb un 59% i els butlletins i altres enviaments

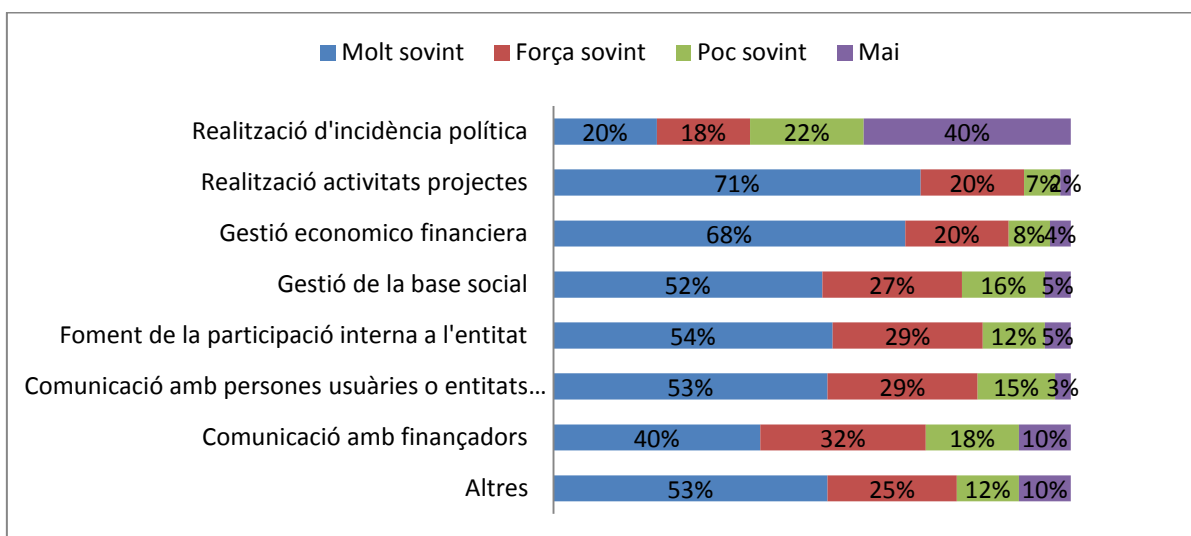
electrònics estarien en un 55%. Les tecnologies representen una oportunitat tant en la comunicació i participació de la societat civil com en el funcionament intern de la organització.

Per una banda, les TIC es una bona forma de formar i informar sobre les realitats que treballen les diferents entitats, així com també s'esdevé un espai perquè les ONG puguin connectar amb la societat i tenir una major implicació amb les causes solidaries. Permet focalitzar el missatge i fer-ho arribar als ciutadans de forma més senzilla a traves per exemple de les xarxes socials, és a dir, enfoquen la informació a les persones amb interessos concrets. Amb això les entitats aconseguixen fer partícips a la ciutadania de la construcció de les diferents parts de la organització tals com els productes o serveis. En un entorn de limitacions de recursos y augment de competències, la facilitat i la focalització que ofereixen les TIC ajuda a la eficiència, resultats e impacte de les entitats. Per això es necessari tenir clar la missió de l'entitat i els valors que la defineixen ja que la coherència i la claredat ajuda tant al discurs com en la forma de comunicar. Tot i així, és important tenir en compte que no tots els col·lectius amb què treballen les entitats socials tenen accés a les TIC i es treballa a traves de programes de

formació i espais per l'accés a les diferents vies de les TIC per a què aquesta no sigui un factor d'exclusió social.

"Canalsolidario.org" és un portal online d'àmbit estatal on els ciutadans i les ONG poden explicar els seus problemes i difondre les diverses activitats i accions que es duen a terme. El seu objectiu es sensibilitzar a la població generant un espai de recursos sobre temes sobre solidaritat, drets humans, cooperació e inclusió social. Es un projecte de *Fundación Hazlo posible* que posteriorment va impulsar altres projectes entre les que cal destacar *Hacesfalta.org*, per promocionar el voluntariat i captació de recursos humans; *Microdonaciones.net*, plataforma per finançar projectes socials de diverses ONG i com a l'últim projecte llançat és *Ekoos.org*, un portal online per a periodistes els quals poden tenir accés a fonts d'informació alternatives de diversos temes socials. Encara però no es del tot comú realitzar aquestes vies de finançament ja que preval la realització de campanyes per recollir diners per una activitat concreta.

Taula 26. Àmbit i freqüència d'ús de les TIC a les entitats

Font: Anuari del Tercer Sector Social del 2009

En tant en el funcionament intern de l'organització, les TIC contribueixen a agilitzar i facilitar així com sistematitzar les diferents àrees de la gestió organitzativa. L'àmbit on més s'utilitzen és en la realització de projectes amb un 71% i en segon lloc en l'àrea econòmic- financera (68%) que és una de les àrees de funcionament més estructurada. Pel que respecte al baix 40% que molt sovint es comuniquen amb el finançadors pot ser a causa de la estructura de les sol·licituds dels projectes o activitats i que aquest apartat es sol treballar en la àrea econòmic-financera de la entitat. Cal comentar també que el 40% de les organitzacions mai utilitzen les TIC per incidència política.

La comunicació amb entitats membres, és a dir, comunicació amb altres organitzacions de base o de segon nivell es troba en el 2007 amb un 54% d'entitats que utilitza les TIC mot sovint per aquesta finalitat. La creació d'aplicacions organitzatives transversals amb les altres entitats que treballin el mateix tema o en la mateixa àrea segurament facilitaria la interrelació, la eficiència en recursos i els fluxos d'informació entre elles.

A banda d'aquests aspectes, la tecnologia facilita la recollida d'informació per realitzar gestions de qualitat i mesures d'impactes tant en la avaluació del projecte en si mateix com en la gestió i funcionament de la organització.

6. Conclusions

Durant el segle XX, el Tercer Sector ha anat creixent en els països desenvolupats, conformant un espai de cobertura de les necessitats socials com a braç de les administracions públiques les quals no tenien la capacitat de cobrir. Des de Espanya, era usual una pràctica de subsidiarietat on les administracions públiques subvencionaven aquestes organitzacions per proveir a la població necessitada dels serveis socials. Amb el pas del temps els serveis socials es conformen com un dret universal i s'aboleix la idea de donació o ajuda per caritat. En els noranta, comencen nous canvis on s'implanta nous models de gestió d'eficiència, eficàcia i qualitat en el serveis ofert introduint una necessitat de professionalitzar el sector per dur a terme les subvencions amb els requisits especificats. Am l'arribada de la crisi, la reducció de recursos i el augment de demandes socials ha posat en una situació delicada al Tercer Sector. El canvi ha sigut molt polaritzat. S'ha passat d'una època de bonança econòmica, amb un creixement de entitats socials a Catalunya i uns amplis recursos pels serveis socials, a un paradigma de crisi que situa les organitzacions no lucratives en un context de lluita pel manteniment de la qualitat dels serveis oferts mentre augmenta la demanda de les mateixes i es disminueix els fons de finançament i recursos. Per sobreviure han hagut de desenvolupar una sèrie de canvis per fer-ho viable. El canvis s'han esdevingut en les següents esferes:

1- Innovació en la gestió de les entitats

Constituint el fons financer de les entitats com un recurs escàs en la crisi, es necessari minimitzar els costos i optimitzar les gestions per mantenir la qualitat dels serveis i adaptar aquest serveis a les noves demandes que sorgeixen arran al crisi. Amés a més amb el temps, els requisits i les condicions es fan més complexos. En tant a això, es fa necessari professionalitzar el sector per afrontar les complexitat de gestió i implementar mesures d'avaluació i de qualitat per oferir serveis competitius. És a dir, han de adquirir gestions que ja eres pròpies del mètodes empresarials, fent del sector més eficaç i eficient. En tant a la forma

de direcció (juntes de govern, patronats entre d'altres) han de dirigir-se cap a l'eficàcia i la eficiència on les entitats tinguin capacitat flexible per adaptar-se als canvis. Per altre banda, es troba la implementació de les TIC com a eina de gestió, de difusió, per millorar les prestacions socials i també per recaptar fons. Encara que ja es feia servir en anys anterior a la crisi, es ara quan s'utilitza de forma consolidada i quotidiana aquesta eina la qual ajuda en la eficiència i eficàcia de l'entitat. (el gradària de l'entitat)

2- Diversificació de les fons de finançament

Una gran part del fons de finançament de les organitzacions no lucratives ho constituïa les subvencions públiques. Arran la crisi, aquestes subvencions disminueixen i augmenten els requisits per l'obtenció d'aquesta. . La clara dependència del finançament de les administracions públiques provoca endeutaments per retards del sector públic i per a moltes entitats es fa difícil adaptar-se a la nova situació a causa d'una poca experiència en l'obtenció de fons per altres vies. El increment de la capacitat inversora de les entitats és un tema d'urgència per la seva continuïtat però també la independència financera cap a inversors privats, siguin empreses o donacions privades, ajuda a la autonomia de la entitat. Sobretot es creen problemes en la diversificació dels pressupostos en les entitats administratives. Barcelona concentra la major quantitat d'entitats de Catalunya però els finançaments per subvencions dels Ajuntaments, Diputacions i Consells es rep per igual en les diferents Comunitats Autònomes. Les subvencions es donen a projectes estipulats per les administracions públiques i , per tant, per la política del moment (entrevista Patricia d'Intermón Oxfam). La independència financera ajuda a escollir el àmbit on treballar sense una influència major.

3- Cooperació i col·laboració entre diferents actors

Amb la limitació de recursos, es fa necessari orientar a estratègies que permetin ser eficients en els recursos. Una bona iniciativa es la cooperació i col·laboració de les entitats per treballar projectes en conjunt o projectes d'escala on les diverses entitats actuen de forma complementaria en els diferents moments del procés. Com ens explica Oriol de Projecte Home, es molt important la comunicació constant per aconseguir aplicar de forma conjunta les formes de gestió ja que cadascuna té una forma de fer i de gestionar els recursos. Per altre banda, el sector està caracteritzat per organitzacions petites o mitjanes i no disposen d'una capacitat d'influència ni de força enfront altres actors de la societat com el poder polític o el econòmic. Abans de la crisi ja teníem constància del desenvolupament de les organitzacions de segon i de tercer nivell, com es el cas de la Taula del Tercer Sector creada al 2003, però agafa força arran la crisi on les entitats veuen més clar la necessitat d'afiliació per conformar un lobby i tenir una sola veu per encapçalar els problemes del Tercer Sector Social. Així, poder tindre una capacitat de interlocució, negociació i pressió a les administracions públiques i al

sector privat. Altres països de la Unió Europea ja tenien un historial en relació amb les organitzacions del Tercer Sector. En el cas d' Alemanya ja constaven de sis gran organitzacions-paraigua per organitzar i vertebrar-ho.

4-Renovació i adaptació del discurs

A poc a poc s'introdueix els "quasi-mercats" socials, és a dir, es busca per mitjà de les OTS i d'organitzacions privades per cobrir els serveis. A més es promou el finançament privat, sobretot corporacions financeres, i donacions particulars. El sector privat entra en la prestació de serveis socials amb lo que es comença a parlar de un possible sistema de benestar mixta – *welfare mix*- amb el qual les empreses privades tindran un paper important com a proveïdor de serveis. Per altre banda, a través dels canvis normatius operatius (noves lleis d'associacions i fundacions) entre elles la llei de la dependència, reconeix la importància del Tercer Sector en el procés del servei social lo que promou el debat del Tercer Sector com una extensió de l'Estat o com un procés de externalització de les tasques. En tant a l'augment d'importància i reconeixement de les entitats socials, la evolució del serveis socials i les noves gestions que es filtra en aquest àmbit es troba una renovació i adaptació del discurs en el Sector. Ja es troba en marxa l'avantprojecte del Tercer Sector Social per organitzar en sentit jurídic i amb intenció pràctica, una nova situació.

5- Recolzament en la societat civil

Les organitzacions no lucratives son un marc adequat per la mobilització activa de la ciutadana en els assumptes col·lectius a través del voluntariat. Amb això també potencia el nivell de cohesió social. En les entitats socials s'ha esdevingut una gran crida al voluntaris per cobrir les demandes socials. En les entrevistes realitzades en aquest treball, es troba que totes les entitats socials estan d'acord que arran de la crisi hi ha hagut un augment en la sensibilització de la societat en els problemes socials. S'ha esdevingut un augment considerable del voluntaris sobretot en entitats d'acció social més propera i directa i també s'ha produït un augment (sobretot segons dades d'Oxfam Intermón) de socis amb quotes mensuals. En aquest canvi, s'ha hagut de crear una bona gestió i polítiques pels voluntaris tant per la captació d'aquests com per la gestió d'un augment de persones voluntàries.

Pel que veiem, els canvis que s'han succeït arran de crisi ja tenien el seu brot en la època de bonança econòmica però han hagut de desenvolupar aquests diversos factors molt ràpid per poder adaptar-se a la noves realitats basades en la eficiència, operativització, optimització de recursos etc.

Reptes de futur

Partint de les conclusions d'aquests treball esbosso les reflexions com a reptes de futur que podria tindre el Tercer Sector de Catalunya.

Les organitzacions no lucratives agrupades com a Tercer Sector imprimiran cada cop més importància en la prestació de serveis com una forma d'acció local efectiva de la administració pública. La dependència de les prestacions que tenen les entitats en les subvencions les fan condicionades a la política actual. Es per això que es troba necessari treballar per trobar vies alternatives de fons de finançament a través de empreses privades - sempre i quan acceptant diners segons un codi ètic- o donacions de particulars. Per altre banda, també es primordial altres fons per consolidar y assegurar la organització sense dependre dels recursos de l'Estat. És un repte per treballar en un model de finançament que permetin la autonomia i la consolidació.

Pel que respecta a les subvencions, cada cop augmenten els seu requisits exigint avaluacions, eficiència, eficàcia i un seguit justificacions del projecte. Es veu molt clar que les administracions impulsen una via de treball semblant a la empresarial per a les organitzacions però sense ànim de lucre. El cas es que aquestes exigències demanen d'una professionalització i d'una ampliació de les gestions que, per una banda les entitats hi són reticents perquè això demana una ampliació de burocratització i de despesa en tràmits administracions en comptes de destinar tots els diners al projecte en sí. Per altre banda, els diners de les subvencions cada cop disminueixen més cosa que fa difícil tenir capacitat administrativa i de projecte a la vegada. És un repte de futur realitzar un sèrie de mesures per millorar la Llei General de Subvencions. Per això és essencial efectuar reunions continuades de les administracions i les entitats socials de recolzament mutu per tal de pal·liar els problemes de subvencions i de gestió a la fi que el serveis socials siguin de qualitat.

També s'ha comentat en aquest treball com el sector privat començar a formar part d'aquesta esfera, competint també amb les subvencions. Per això es important treballar en la inclusió de clàusules socials en la contractació pública. Ja existeixen en marc jurídic però en la pràctica aquestes clàusules són dèbils i no recolzen degudament la realitat de les organitzacions. En ocasions es treballen com a contractacions reservades per temes concrets com la contractació laboral de col·lectius amb discapacitat o dificultats. És un altre repte, treballar per aquest camí implementant la importància dels aspectes socials en els criteris de valoració i puntuació en el procés de adjudicació.

La crisi posa en relleu la limitació de recursos i els problemes per resoldre les demandes creixents de la societat en dificultats. La vertebració i la estructuració en segon i tercer nivell pot ser un espai de col·laboració i cooperació per millorar els serveis i per estructurar-se segons serveis similars o de necessitats semblants. El sector cooperatiu de Economia Social o la confederació Oxfam de caire internacional ja tenen consolidat aquest procés i tenen instruments adequats per la realització òptima dels seus objectius. En aquestes diferents sectors on formar part, tampoc es vol perdre la proximitat local de les entitats que fa tan eficient i directe la seva labor. Es per això que una possible col·laboració podria ser a través de generar projectes o economies d'escala, amb diferents graus de implementació del processos.

Els actors socials també formen part activa dintre de les organitzacions. Cada cop més de demana la ajuda a voluntaris per mantenir els serveis oferts i la societat es sent més bolcada en els problemes socials. En tant a aquesta importància ja s'ha posat en marxa l'avantprojecte del voluntariat el qual reconeix la importància del voluntariat i de dotar-lo de un mínim d'assegurança. El voluntariat, a part d'una ajuda, és un medi per sensibilitzar a la població de les diverses realitats que es viuen. Es per això que , com a repte, seria interessant concertar amb col·legis un espai de voluntariat per conscienciar des de petits.

7. Bibliografia

Buffet,P. , Rubio Guerrero, J.J. i Sosvilla Rivero ,S(2013) EL tercer sector social en España: atributos y características del mecenazgo. Boletín Económico de Información Comercial Española, Participación cívica i filantropía nº 872 ICE

Castells, A. (2009). Europa és el futur. Editorial Edicions 62

Esping-Andersen, G. (1990) The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton NJ: Princeton University Press

Estudio sobre el presente y futuro del Tercer Sector social en un entorno de crisis(2013). Editorial ESADE y Obra Social La Caixa

Fargion,V (2009) Il servizio sociale. Storia, temi e dibattiti. Bari: Laterza, pp.218.

Homs, O. i Cristobal F. (2009) VI Foro del Tercer Sector: Los retos del tercer sector ante la crisis. Fundación Lluís Vives.

Informe sobre l'estat dels serveis socials a Catalunya 2014 Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social i Família

Kramer (1994), "*Voluntary Agencies and the Contract Culture: Dream or Nightmare?*", en *Social Service Review*, Vol. 68 Nº 1, Chicago, pp. 33-60.

Llibre Blanc del Tercer Sector civico-social a Catalunya (2003).Editorial: CETC: EADOP

López Pintor, R. , Wert Ortega, JI. (1982) La otra España. Insolidaridad e intolerancia en la tradición político-cultural española. Reis: Revista española de investigaciones sociológicas, Nº 19, págs. 7-26.

Marbán V., Rodríguez Cabrero,G. i Zurdo A. (2008).“Actores institucionales y sociales en las políticas sociales”, .VI Informe FOESSA sobre exclusión y desarrollo social en España 2008, Madrid: Fundación FOESSA

Modelos europeos en la evolución del Tercer Sector Social (2011) Madrid: Fundación Luis Vives

Navarro, V. (2007). Estado de bienestar en España. Editorial Tecnos

Ostner (1993)<< whose solidarity whom? the case of women in old age in the European Community>>. Aspects of ageing, whiting & Brich, London.

Pavolini E.y Ascoli U. (2000) Las estructuras del bienestar en europa. Escuela Libre Editorial

Pérez Díaz, V. y López Novo, J. (2003), El tercer sector social en España, Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales

Salamon, L. y Anheier, H (1996) The emerging nonprofit Sector. An Overwiev,, Manchester Univeristy Press.

Salamon, L. y Anheier, H (1997) Explaining the nonprofit sector. A cross-national analysis, informe presentado en la Segunda Conferencia ISTR, Ciudad de Mèxico.

Vidal, P, Villa, A i Créixams, C. (2007). L'estat de la qualitat a les ONG socials. Documents del Tercer Sector Social: Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya

Vida,P. y Fernández, M. (2013) Anuari 2013 del Tercer Sector Social de Catalunya. Editorial aula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya i Observatori del Tercer Sector.

Vidal, P. ,Valls N. i Villa A. (2009) Anuari 2009 del Tercer Sector Social de Catalunya. Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya i Observatori del Tercer Sector

Zincone, G (1992) Da sudditi a cittadini. Il Mulino, Bolonia.

8. Annex

ENQUESTA SOBRE REESTRUCTURAMENT DEL TERCER SECTOR SOCIAL

TREBALL FINAL DE CARRERA

Universitat de Barcelona

Carrera de Sociología

Tutora: Margarita Mari-Klose

Aquest treball va enfocat a l'estudi dels diferents àmbits de reestructurament que s'han produït en el Tercer Sector Social arran de la crisi financera. En tant això, es fan unes preguntes entorn a l'àmbit financer, mesures d'avaluació de l'organització, estructura interna en tant a òrgans de govern i equips de treball, gestió del voluntariat, utilització de les TIC, participació d'organitzacions de segon nivell i per últim, es pregunta sobre el pla estratègic de l'entitat.

1. Hi ha hagut dificultats en la provisió dels mateixos serveis d'abans de la crisi? Diries que s'ha mantingut la qualitat del servei ? s'ha hagut de fer alguna reestructuració o nova estratègia per mantenir la provisió i qualitat del servei? Quins?

2. Es pren algun tipus d'avaluació del serveis oferts per part de l'entitat? Aquestes avaluacions es tenen en compte a l'hora de les subvencions públiques o privades?

3. S'han presentat problemes financers amb l'arribada de la crisi? Quins? Quins canvis s'han produït en aquest àmbit? Com ho ha gestionat l'entitat? Heu hagut d'utilitzar noves estratègies de finançament?

4.S'ha esdevingut dificultats de l'organització? Hi ha problemes per ser massa petita o massa jerarquizada? S'ha mantingut com sempre o ha apostat per la diversificació?

5. Hi ha hagut una reestructuració de plantilla? En cas d'haver-se produït una reducció del nombre de professionals, diries que el voluntaris han donat el suport necessari per pal·liar les baixes professionals?

6. La teva organització coordina o ha coordinat projectes/accions socials amb altres entitats? Quines? Ha suposat una millora del servei final o ha suposat molts problemes d'organització?

7. En la entitat ha augmentat el volum de voluntaris? Com s'està gestionant aquest augment? L'augment ha sigut de forma natural o s'ha treballat una estratègia?

-En el cas que no hi hagi un augment de voluntaris, com es gestiona en general els voluntaris?

Hi ha un pla per atreure a la societat civil (voluntaris) en les activitats que realitzeu?

8. Formeu part d'alguna organització de segon nivell? De quin? Quan de temps hi porta? Quins avantatges i inconvenients us presenta?

9. Utilitzeu les TIC (tecnologia com xarxes socials, comunicacions interna) per la millora del funcionament intern de l'organització? Quins?

... i per la comunicació amb la societat civil?

10. Quina visió considera que té la societat civil respecte al paper que estan desenvolupant les entitats del tercer sector durant la crisi? Considera que ha canviat respecte a la visió que es tenia abans?

11. Coneix casos d'entitats que hagin desaparegut o s'hagin reconvertit, o hagin estat absorbides per altres arran de la crisi econòmica?